

Panteia

Research to Progress

Research voor Beleid | EIM | NEA | IOO | Stratus | IPM

Amsterdam: Vroeg Eropaf

Businesscase vroegsignalering en preventie van schulden

Auteurs: C.M. van Ommeren, L.S. de Ruig & L. Coenen

C10567

Zoetermeer, 30 april 2014

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij Panteia. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldigen en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van Panteia. Panteia aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

The responsibility for the contents of this report lies with Panteia. Quoting numbers or text in papers, essays and books is permitted only when the source is clearly mentioned. No part of this publication may be copied and/or published in any form or by any means, or stored in a retrieval system, without the prior written permission of Panteia. Panteia does not accept responsibility for printing errors and/or other imperfections.

Inhoudsopgave

1	Samenvatting	5
1.1	Aanleiding	5
1.2	Doel en doelgroep	5
1.3	Aanpak in een notendop	5
1.4	Resultaat	6
1.5	Les & Succes	6
2	Vroeg er op af	9
2.1	Aanleiding: het probleem	9
2.2	Doelgroep en doelstelling	10
2.3	Aanpak	10
2.4	Tussentijdse wijzigingen	12
2.5	Ontwikkeling van Vroeg Eropaf	12
2.6	Privacy	15
2.7	Samenwerking	16
2.8	Lessen	18
2.9	Successen	20
2.10	Resultaten	23
2.11	Inbedding van de pilot in het gemeentelijk beleid	25
3	Maatschappelijke Kosten-Baten Analyse	27
3.1	Inleiding en aanpak	27
3.2	Doelgroepen	28
3.3	Kosten	29
3.4	Baten	30
3.5	Rendement: verhouding kosten en baten	32
4	Bronnen en berekeningen	34
4.1	Doelgroepen	34
4.2	Kosten	36
4.3	Baten	40

1 Samenvatting

Vroeg Eropaf is een samenwerking tussen gemeente Amsterdam, Madi's, woningcorporaties, energiebedrijven en Agis. De crediteuren melden een wanbetaler met een betalingsachterstand van minimaal twee maanden aan bij "Vroeg Eropaf". Een Madi zoekt vervolgens contact met de wanbetaler. Dat contact bestaat uit een bezoek van een maatschappelijk werker en een schuldhulpverlener. Zij hebben de opdracht de oorzaak van de betalingsachterstand te inventariseren. Op basis van de problemdiagnose stelt de Madi een Plan van Aanpak op om in deze situatie tot een oplossing te komen. Wanneer er aanvullende hulpverlening noodzakelijk is zorgt de Madi ook voor een warme overdracht naar deze hulpverlener. Een Madi voert deze stappen binnen 28 dagen uit en meldt het resultaat weer in het registratiesysteem. Dit verloopt op no cure-no pay-basis: Madi's krijgen een vergoeding voor alle meldingen die binnen 28 dagen 'geslaagd' zijn: er is dan een diagnose, een plan van aanpak en waar nodig een overdracht.

1.1 Aanleiding

De gemeente Amsterdam signaleerde dat klanten zich uit eigen beweging niet (of te laat) melden voor schuldhulpverlening. Een deel van de klanten klopt helemaal niet aan, anderen pas wanneer de problematiek nijpend is. Daarbij kende de gemeente al sinds 2000 de aanpak "Eropaf", waarbij wordt geprobeerd in te grijpen wanneer een ontruiming is aangezegd. Tijdens een bespreking over Eropaf kwam er een discussie op gang over vroegsignalering: de bij Eropaf aangesloten organisaties (woningbouwcorporaties, maatschappelijk dienstverleners en gemeente) zouden ook structureel kunnen samenwerken rond schulden in een eerder stadium – om de aanzegging van een ontruiming te voorkomen.

1.2 Doel en doelgroep

Vroeg Eropaf richt zich op alle huishoudens die een betalingsachterstand hebben bij één of meer van de aangesloten crediteuren. Daarbij hoopt de gemeente Amsterdam de klanten die zichzelf niet melden, maar die wel een aanzienlijk betalingsprobleem hebben, eerder in het vizier te krijgen zodat zij tijdig gebruik kunnen maken van hulpverlening en hun financiële situatie stabiliseert. Dat is een voorwaarde om de doelen van Vroeg Eropaf te kunnen verwezenlijken: 1) het voorkomen van huisuitzettingen, en 2) het realiseren van structurele betaling van huishoudens aan crediteuren.

Ida Lodder, medewerker incasso bij woningcorporatie Ymere:

"Dat is niet alleen belangrijk voor onze incasso, maar het is vooral belangrijk dat de mensen echt verder komen dankzij Vroeg Eropaf. Dat de situatie stabiliseert, zodat ze niet twee maanden later weer in dezelfde situatie zitten."

1.3 Aanpak in een notendop

Wanneer huishoudens 2 maanden hun huur niet betalen, maakt de verhurende woningbouwcorporatie hier een melding van via een digitaal centraal meldpunt. Deze melding komt volautomatisch terecht bij een organisatie voor Maatschappelijk dienstverlening (Madi) die werkzaam is in het stadsdeel waar de woning staat.

Deze Madi zoekt op korte termijn actief contact met de bewoner. Dat contact bestaat uit een bezoek van een maatschappelijk werker en een schuldhulpverlener. Zij hebben de opdracht de oorzaak van de betalingsachterstand vast te stellen. Die oorzaken kunnen divers zijn: van onverschilligheid en roekeloosheid tot verslaving, werkloosheid en ziekte. Op basis van de problemdiagnose stelt de Madi een Plan van Aanpak op om in deze situatie tot een oplossing te komen. Wanneer er aanvullende hulpverlening noodzakelijk is zorgt de Madi ook voor een warme overdracht naar deze hulpverlener. Een Madi voert deze stappen binnen 28 dagen uit en meldt het resultaat weer in het centraal meldpunt. Dit verloopt op no cure-no pay-basis: Madi's krijgen een vergoeding voor alle meldingen die binnen 28 dagen 'geslaagd' zijn: er is dan een analyse van de oorzaak, een plan van aanpak en waar nodig een overdracht.

Inmiddels zijn niet alleen de woningbouwcorporaties aangesloten bij Vroeg Eropaf, maar ook andere crediteuren. De belangrijkste zijn: zorgverzekeraar Agis, alle energiedrijven en de Dienst Gemeentelijke Belasting Amsterdam. Deze 'andere crediteuren' worden binnen het project ook wel *massa-meldingen* genoemd. Bij alle meldingen wordt een poging gedaan tot persoonlijk contact. Enig verschil met een corporatiemelding is dat daar altijd een huisbezoek plaatsvindt. Bij *massa-crediteuren* hoeft geen huisbezoek plaats te vinden. Madi's kunnen huishoudens bij deze meldingen dus ook telefonisch benaderen, gevolgd door een gesprek op kantoor.

1.4 Resultaat

In 2013 meldden de 6 woningcorporaties van Amsterdam gezamenlijk 2.953 betalingsachterstanden in het centraal meldpunt. Daarnaast werden er 7.602 meldingen gedaan vanuit massa-crediteuren. De Madi's wisten hiervan bijna 6.000 meldingen binnen 28 dagen te 'bereiken'. Tweederde van deze huishoudens is op dat moment nog niet in beeld bij de gemeente of bij (professionele) hulpverlening. Het project heeft daarmee een groot preventief bereik. Uit de maatschappelijke kosten-batenanalyse blijkt dat dit een sterk positief rendement heeft: elke geïnvesteerde euro levert *de gemeente Amsterdam* ca. 2,22 op, en de maatschappij als geheel zelfs 2,46.

1.5 Les & Succes

In Vroeg Eropaf werken woningbouwcorporaties, maatschappelijk dienstverlening, de gemeente Amsterdam & diverse andere crediteuren nauw samen. Zo'n samenwerking is niet altijd vanzelfsprekend. Een belangrijke succesfactor in het project is de manier waarop met deze verschillen is omgegaan. Die bestaat grofweg uit de volgende aspecten:

- a. **Vorbereiding:** de Amsterdamse projectleider Jan Siebols heeft in de voorbereidingsfase veel tijd geïnvesteerd in het op één lijn krijgen van de verschillende partijen. Met alle betrokkenen is vooraf uitvoerig gesproken, en wanneer de bezwaren van betrokkenen daar aanleiding voor gaven is het project aangepast. "In veel bezwaren schuilt een kiem van waarheid. Daarmee aan de slag gaan brengt het project uiteindelijk ook weer verder."
- b. **Gezamenlijke verantwoordelijkheid:** de woningcorporaties verschilden bij aanvang onderling sterk in de manier waarop ze omgingen met huurachterstanden, van heel zakelijk tot sociaal. Zij stonden ook heel verschillend tegenover het project. Vanuit de projectleiding is nadrukkelijk niet geprobeerd de corporaties te overreden of te dwingen, maar juist te verleiden tot deelname. Door te zeggen: "begin dan klein, doe eerst een paar meldingen, en zo steeds te proberen het project een stapje verder te brengen."

- c. **Pleitbezorgers:** op alle niveaus kent Vroeg Eropaf pleitbezorgers: mensen/ organisaties die het project oppakken en niet meer loslaten. De algemeen projectleider, Jan Siebols, speelt daarin een grote rol. Maar ook onder de Madi's is er één pleitbezorger die de andere Madi's steeds weer betreft, aanjaagt en activeert. En ook binnen de corporaties zijn er een paar 'ankers' die positief zijn over het project. Het is belangrijk deze pleitbezorgers (in overleggen, en in de praktijk) ruimte te geven.
- d. **Samenwerking:** In Vroeg Eropaf werken incassomedewerkers en hulpverleners samen rond een casus. Die samenwerking is niet vanzelfsprekend, de achtergronden en uitgangspunten van de partijen liggen ver uit elkaar. Om het onderling begrip te versterken wordt er regelmatig een medewerkersdag georganiseerd, waarin wordt geoefend met rolomkering en waarbij de uitvoerders elkaar leren kennen. Dat betaalt zich uit in de dagelijkse samenwerking.

2 Vroeg er op af

De gemeente Amsterdam signaleert al geruime tijd dat klanten zich niet uit zichzelf melden voor schuldhulpverlening, zolang de problematiek nog niet bedreigend is. Gemeente Amsterdam, maatschappelijke dienstverleners (Madi's) en woningbouwcorporaties besloten daarop te gaan piloten met een systeem voor vroegsignalering: *Vroeg Eropaf*.

Vroeg Eropaf is een samenwerking tussen gemeente Amsterdam, Madi's, woningcorporaties, energiebedrijven en Agis. De crediteuren melden een wanbetaler met een betalingsachterstand van minimaal twee maanden aan bij "Vroeg Eropaf". Een Madi zoekt vervolgens contact met de wanbetaler. Dat contact bestaat uit een bezoek van een maatschappelijk werker en een schuldhulpverlener. Zij hebben de opdracht de oorzaak van de betalingsachterstand te inventariseren. Op basis van de problemdiagnose stelt de Madi een Plan van Aanpak op om in deze situatie tot een oplossing te komen. Wanneer er aanvullende hulpverlening noodzakelijk is zorgt de Madi ook voor een warme overdracht naar deze hulpverlener. Een Madi voert deze stappen binnen 28 dagen uit en meldt het resultaat weer in het registratiesysteem. Dit verloopt op no cure-no pay-basis: Madi's krijgen een vergoeding voor alle meldingen die binnen 28 dagen 'geslaagd' zijn: er is dan een diagnose, een plan van aanpak en waar nodig een overdracht.

2.1 Aanleiding: het probleem

De gemeente Amsterdam kent sinds 2000 de aanpak 'Eropaf'. Hierbij probeert de gemeente in te grijpen wanneer een huisontruiming is aangezegd. Woningbouwcorporaties werken hieraan mee, maatschappelijk dienstverleners zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van dit project. Jeroen Rous, Amsterdamse Federatie van Woningcorporaties *"Tijdens een bespreking over Eropaf kwam de discussie op gang dat de daar aangesloten organisaties ook structureel zouden moeten samenwerken rond schulden in een eerder stadium, om de aanzegging van een ontruiming te voorkomen. Het idee was: een soort sociaal incassobureau."*

Verschillende Madi's besloten daarop te gaan piloten met een systeem voor vroegsignalering. Die pilots hadden tot doel problemen eerder in beeld te krijgen, zodat er ook eerder ingegrepen kon worden: Vroeg Eropaf. Jan Siebols, projectleider Vroeg Eropaf *"We willen met Vroeg Eropaf die klanten die zichzelf niet melden, maar die wel een aanzienlijk betalingsprobleem hebben, in het vizier krijgen om ernstige sancties te voorkomen."*

Achtergrondkenmerken Amsterdam:

- *Amsterdam is met ca. 805.000 inwoners de grootste gemeente van Nederland.*
- *In de gemeente Amsterdam wonen ca. 423.000 huishoudens.*
- *Meer dan 73.000 Amsterdamse huishoudens hebben een minimum inkomen. Dat is 17% van alle huishoudens. Landelijk geldt dat voor gemiddeld ca. 8% van de huishoudens.*
- *De woningcorporaties bezitten samen ca. 193.000 woningen, dit is bijna de helft van de Amsterdamse woningvoorraad.*
- *Bijna de helft (46%) van de huishoudens in Amsterdam huurt bij een woningcorporatie. Ter vergelijking: in een meer gemiddelde gemeente als Alphen aan den Rijn is dit 27%.*

- Ongeveer 3% van de Amsterdamse huishoudens, ca. 11.500 huishoudens, is volgens de Armoedemonitor geregistreerd als gebruiker van schuldhulpverlening.
- In de jaren voor de start van Vroeg Eropaf lag het aantal ontruiming per jaar op ongeveer 1.425.

2.2 Doelgroep en doelstelling

Doelgroep

Alle huishoudens die een betalingsachterstand hebben bij één of meer van de aangesloten crediteuren.

Doelen

In de pilotfase is veel aandacht besteed aan het formuleren van een gezamenlijk doel dat voor alle samenwerkingspartners geldt. Dit resulteerde in de volgende doelen:

1. Het voorkomen van huisuitzettingen

Saskia van Rij, projectmedewerker Vroeg Eropaf bij maatschappelijk dienstverlening Doras: *"doordat we vroegtijdig huishoudens met financiële problemen in beeld krijgen, kunnen we ook al eerder beginnen met het aanbieden van ondersteuning waar dat nodig is. Het doel van die inspanningen is het voorkomen van escalatie, zoals een huisuitzettingen."*

2. Het realiseren van structurele betalingen

Ida Lodder, medewerker incasso woningcorporatie Ymere: *"we hopen dat Vroeg Eropaf bijdraagt aan het realiseren van structurele betaling. Ik vind belangrijk dat mensen met een huurschuld door Vroeg Eropaf echt geholpen worden. Niet alleen om te incasseren, maar vooral ook om er voor te zorgen dat mensen echt verder komen. Dat de situatie stabiliseert, zodat ze niet twee maanden later weer in dezelfde situatie zitten."*

3. Gezamenlijk verantwoordelijkheidsgevoel creëren

Jeroen Rous, Amsterdamse Federatie van Woningcorporaties
"Naast de praktische maatschappelijke doelen rond het terugdringen van betalingsproblemen bij huurders heeft Vroeg Eropaf ook een meer abstract maatschappelijk doel. Dat is: dat partijen in de stad zich ervan bewust zijn dat het voorkomen van huisuitzetting een gezamenlijke verantwoordelijkheid, een gezamenlijke taak is. Schulden zijn natuurlijk in eerste instantie een individuele verantwoordelijkheid. Maar wanneer gezinnen uit huis worden gezet en op straat komen te staan ervaren we dat als een maatschappelijke probleem. Ergens tussen het ontstaan en het escaleren van de schuld slaat de persoonlijke zorg dus om in een maatschappelijke verantwoordelijkheid. Het is belangrijk de discussie over dat omslagpunt te voeren."

2.3 Aanpak

De aanpak van Vroeg Eropaf bestaat uit vier onderdelen:

1. Melding
2. Verwerking melding
3. Afronden melding
4. Hulpverlening

Melding

De aanpak Vroeg Eropaf begint met een melding van een van de crediteuren. Afhankelijk van welke crediteur het betreft wordt het meldingsproces door de incassomedewerker van de organisatie in gang gezet bij een betalingsachterstand van twee maanden (corporaties), vier maanden (zorgverzekeraars).

De eerste stap die de incassomedewerker neemt is het onderzoeken van de situatie. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat er intussen betalingsafspraken zijn gemaakt, of dat er omstandigheden zijn die de situatie beïnvloeden. Dat kan van alles zijn: er kan op dat adres al een verdenking zijn van onderhuur, of de hoofdbewoner is overleden. Wanneer er geen speciale aanleiding bekend is wordt deze huurder gemeld bij Vroeg Eropaf. Tegelijkertijd kan er een melding naar de deurwaarder gaan. Ida Lodder, medewerker incasso bij woningcorporatie Ymere: *"We melden wanbetalers ook direct bij de deurwaarder, zodat we geen vertraging oplopen in een eventueel incassoproces."* Bij Ymere wordt niet iedereen met twee maanden achterstand gemeld bij Vroeg Eropaf. Ida Lodder: *"wanneer iemand februari wel betaalt maar januari nog open heeft staan, gaat er bijvoorbeeld geen melding naar Vroeg Eropaf, maar wel naar de deurwaarder. En als maart dan weer niet betaald wordt, melden we meestal niet meer bij Vroeg Eropaf. Ook wanneer er van een adres al regelmatig overlastmeldingen zijn gedaan, of wanneer er een vermoeden is van (huur)misstanden melden we huurders niet bij Vroeg Eropaf."*

Verwerken melding

De melding van de incassomedewerkers komt binnen bij de Madi's. Saskia van Rij, projectmedewerker bij Madi Doras: *"wanneer er een melding binnenkomt vanuit het systeem koppelen wij die direct aan een van onze medewerkers. Per melding hebben wij ca. vier uur maatschappelijk werk en vier uur schuldhulpverlening beschikbaar."* Madi Doras licht de mensen altijd eerst schriftelijk in over Vroeg Eropaf. In die brief wordt het huisbezoek aangekondigd. Daarna volgt een huisbezoek. Saskia van Rij: *"we gaan dan langs tussen 5 en 7 's avonds: dan zijn de meeste mensen thuis. We doen drie keer een poging om een bewoner te benaderen. Als iemand opendoet is het de taak van de medewerker om te zorgen dat je ook daadwerkelijk binnen komt, dat je een diagnose kunt stellen en in gesprek raakt. Dat is een beetje een sport, dat moet je leuk vinden."*

Diagnose en Plan van Aanpak

Na het huisbezoek stelt de maatschappelijk dienstverlener een diagnose. En kan begonnen worden met het opstellen en uitvoeren van het plan van aanpak. Dit traject bestaat in elk geval uit de volgende stappen.

1. Omschrijving van het probleem;
2. Voorstellen van een oplossing;
3. Verwerken van de oplossing in een Plan van Aanpak;
4. Identificeren van hulpverlenende partijen die daarbij betrokken moeten worden;
5. Overdracht naar deze hulpverlening en het coördineren van de opstart van deze hulp.

Afrodien melding

Vroeg Eropaf werkt op *no cure no pay*-basis. Pas wanneer een Madi het hiervoor genoemde traject binnen 28 dagen heeft afgerond en dit in het Registratiesysteem heeft gemeld, vindt er uitbetaling plaats door de gemeente en woningcorporaties. De vergoeding voor een geslaagde melding van een woningcorporatie bedraagt eind 2013 625 euro per melding.

Hulpverlening

Na afronding van het Vroeg Eropaf-traject vindt er vaak nog een hulpverleningstraject plaats, uitgevoerd door de maatschappelijk dienstverleners, door de Gemeentelijke Kredietbank of door derden. Bij Vroeg Eropaf kan in ca. 40% van de bereikte gevallen binnen de 28-dagen periode betalingsblokkades weggenomen, bijv. door advisering m.b.t. inkomensverruimende maatregelen. In 2010 bleek uit onderzoek dat ca. 40% van de bereikte huurders doorstroomt naar verdere hulpverlening. Daarnaast weten de maatschappelijk dienstverleners bij een deel van de doelgroep direct interventies te plegen (zoals het aanvragen subsidies en/of toeslagen) waardoor de situatie verbetert.

2.4 Tussentijdse wijzigingen

Tussen de eerste pilots met Vroeg Eropaf in 2006 en nu heeft Vroeg Eropaf verscheidene ontwikkelingen doorgemaakt. De belangrijkste worden in deze paragraaf behandeld.

2.5 Ontwikkeling van Vroeg Eropaf

In 2006-2007 begonnen enkele Madi's in twee stadsdelen pilots met de methodiek van Vroeg Eropaf. In 2008 is de stedelijke uitrol van Vroeg Eropaf voorbereid. Vanaf 2009 is Vroeg Eropaf stadsbreed operationeel. Daarna zijn er nog diverse wijzigingen doorgevoerd in de aanpak.

1. 2010 – definitie 'geslaagde melding' aangescherpt

In eerste instantie (2009) werd gesproken van een 'geslaagde melding' wanneer er 'een goed gesprek' was geweest tussen een Madi en de wanbetaler. 'Een goed gesprek' bleek een te breed begrip, daarom is in 2010 nader omschreven welke stappen doorlopen moeten worden om van een 'geslaagde melding' te spreken:

- Omschrijving van het probleem;
- Voorstellen van een oplossing;
- Verwerken van de oplossing in een Plan van Aanpak;
- Identificeren van hulpverlenende partijen die daarbij betrokken moeten worden;
- Overdracht naar deze hulpverlening en het coördineren van de opstart van deze hulp.

Reden

De definitie van een 'geslaagde melding' is opgesteld om kwaliteitsverschillen in de uitvoering tussen maatschappelijk dienstverleners terug te dringen. De woningcorporaties vonden daarnaast het persoonlijk contact met bewoners op het huisadres erg belangrijk. Projectleider Jan Siebols: *"zij vinden het een duidelijke meerwaarde hebben in de diagnose wanneer de maatschappelijk dienstverleners thuis rondkijken bij de huurder. Dat geeft een completer beeld van de situatie."* Ida Lodder, medewerker incasso bij woningcorporatie Ymere: *"in de beginjaren van Vroeg Eropaf kon het voorkomen dat een Madi even had gebeld met een huurder en aan ons terug meldde: nou, ze gaan nu gelijk betalen hoor! Dat was voor ons onvoldoende, dat kunnen we zelf ook. De diensten vanuit de Madi's moeten wel echt toegevoegde waarde hebben. Nu de definitie is aangescherpt is dat een stuk beter."*

2. 2010 – Incassoprocedure

In eerste instantie was afgesproken dat woningcorporaties de vordering niet zouden overdragen aan een deurwaarder wanneer een wanbetaler bij Vroeg Eropaf werd gemeld. Dit is in 2010 bijgesteld.

Reden

Een incassoprocedure beslaat al gauw 3-4 maanden. Ida Lodder, medewerker incasso bij corporatie Ymere: *"Na die periode is er vaak al sprake van zo'n 2.000 – 3.000 euro huurschuld. Door bijkomende kosten is het totale bedrag aan schulden voor de bewoners ongeveer het dubbele. Voor ons betekent elke maand later starten met de incassoprocedure ook een hogere huurschuld. Zowel voor ons als voor de huurders lopen de kosten dan te hoog op."* Daarbij blijkt volgens Ymere het tegelijk melden bij zowel een deurwaarder als bij Vroeg Eropaf geen negatief effect te hebben voor Vroeg Eropaf. Ida Lodder: *"integendeel. Er zijn nogal eens huurders die ook bij een achterstand van 2 maanden dat zelf helemaal niet als een probleem zien. Zij vinden alleen dat ze wat laat zijn met betalen. Maar als de deurwaarder al een brief heeft gestuurd, gaat daar toch een afschrikwekkende werking vanuit. Het is dan: meedoen met Vroeg Eropaf, direct alles zelf betalen of de ontruimingsprocedure in. Dat is dus vaak juist een extra stok achter de deur om met Vroeg Eropaf mee te doen."*

3. 2010 - Cofinanciering

In 2009 werden de kosten van Vroeg Eropaf volledig gedragen door de gemeente Amsterdam. Tijdens een overleg met corporatie-directeuren bleek dat zij tevreden waren met de aanpak. Projectleider Jan Siebols: *"toen is de vraag gesteld: hoe kunnen we die tevredenheid omzetten in een bijdrage aan het project? Vanaf dat moment is afgesproken dat de corporaties ca. 1/3 van de kosten op zich nemen. Nu komt dat neer op zo'n 200 euro per geslaagde melding."*

Reden

De cofinanciering draagt er aan bij dat het echt een gedeeld project is van de gemeente, woningcorporaties en maatschappelijk dienstverleners. Het zorgt voor een hoger commitment aan het project.

4. 2010 – Uitbreiding met Massameldingen

Vanaf 2010 is het convenant met Woningbouwcorporaties aangevuld met 'massameldingen': meldingen van betalingsachterstanden vanuit Agis, energieleveranciers en de Dienst Gemeentelijke Belastingen Amsterdam (vanaf 2012). De toevoeging van zorgverzekeraar Agis en de energiebedrijven resulteerde in een sterke toename van het totaal aantal meldingen. Dit heeft geleid tot de nieuwe afspraken. Projectleider Jan Siebols: *"Agis heeft elke maand potentieel wel 1000 meldingen van niet-betalers in Amsterdam. Dat is voor de uitvoering een te fors aantal. Daarom is afgesproken dat Agis er maandelijks 250 doorgeeft in het registratiesysteem."* De massameldingen worden door de Madi's iets anders behandeld dan corporatie-meldingen. Madi's mogen bij deze meldingen de wanbetalers ook telefonisch benaderen, eventueel gevolgd door een gesprek op kantoor.

Reden

Samenwerking met deze massamelders kan eraan bijdragen om huishoudens met schulden nog eerder in beeld te krijgen. Ida Lodder, medewerker incasso bij corporatie Ymere: *"De theorie was: de huur is de laatste post in de rij waar je een achterstand op opbouwt. Wij verwachtten: als de achterstanden van andere partijen als NUON en Agis worden aangepakt, dan daalt het aantal huishoudens met een achterstand op huur. Tot dusver zien wij nog geen daling, maar dat kan natuurlijk ook weer heel andere redenen hebben."*

5. 2012 – Gemeentelijke belastingen

In 2012 zijn ook afspraken gemaakt met de gemeentelijke belastingdienst over het melden van betalingsachterstanden.

Reden

De gemeentelijke belastingdienst is op het eerste gezicht een logische partner. Projectleider Jan Siebols: *"een belastingdienst heeft een heel andere debiteurenbenadering dan de andere samenwerkingspartners. De belastingdienst is immers een crediteur met voorrang: zij zijn gewend bij een schuldregeling met voorrang te kunnen innen. De stap van die positie naar partner in Vroeg Eropaf was dan ook een grote."*

Tip: in Amsterdam was een gemeenteraadsmotie de aanleiding tot gesprekken over samenwerking met de gemeentelijke belastingdienst. Jan Siebols: *"het werkt dan averechts om met die motie in de hand samenwerking te forceren. Ik koos ervoor om de motie te gebruiken als opstap om met elkaar in gesprek te raken. Ook de belastingdienst moet achter een samenwerking staan, anders wordt deze niet productief."*

6. 2013 – project BKR & Agis

In 2014 start een project waarbij het grote aantal meldingen (>1.000 per maand) vanuit Agis op zo verantwoord mogelijke wijze wordt gereduceerd tot de ca. 250 meest urgente gevallen. Om dit te bewerkstelligen is de gemeente Amsterdam een samenwerking met het BKR aan gegaan. De mogelijkheden van het BKR zijn beperkt: zij kunnen geen gegevens uitwisselen, en een toetsing op BKR-cijfers is ook niet mogelijk in verband met privacy. Daarom is gekozen voor de volgende oplossing: maandelijks worden de nieuwe Agis-meldingen (ca. 1000) naar het BKR gestuurd. Het BKR bepaalt op basis van eigen gegevens een risicoprofiel van de aangemelde debiteuren. De 250 meest urgente zaken worden opgenomen in het registratiesysteem van Vroeg Eropaf. Dit is visueel weergegeven in onderstaande figuur.

Reden

Agis heeft maandelijks ca. 1.000 niet-betalers in Amsterdam. Het vergt te veel van de uitvoeringscapaciteit van de Madi's als Agis daadwerkelijk 1.000 meldingen per maand maakt. Daarom is afgesproken dat Agis elke maand ca. 250 meldingen doorgeeft. Die selectie vond in eerste instantie nagenoeg random plaats. Daarom is gewerkt aan een methode om zo verantwoord mogelijk de 1.000 niet-betalers te reduceren tot de 250 meest urgente geval-

len. Deze methode is gevonden in de samenwerking met het Bureau Krediet Registratie (BKR).

7.2013/2014 – Particulier woningbezit

In 2013 en 2014 loopt er in Stadsdeel Zuid een pilot waarbij wordt samengewerkt met particuliere verhuurders. Met vertegenwoordigers van particuliere verhuurders is afgesproken dat ook zij zich op vrijwillige basis bij 'Vroeg Eropaf' kunnen aansluiten. Tot nog toe blijft het aantal aanmeldingen van particuliere verhuurders achter bij de verwachtingen.

Reden

Steeds meer hoogopgeleiden en ZZP'ers raken in de schulden. Tot oktober 2013 konden alleen huurders bij corporaties met een huurschuld bij 'Vroeg Eropaf' terecht. Maar omdat in Stadsdeel Zuid veel particuliere verhuurders zijn, is de dienstverlening van Vroeg Eropaf voor dit stadsdeel ook mogelijk voor de particuliere sector.

2.6 Privacy

In de aanpak Vroeg Eropaf wisselen de gemeente, crediteuren en maatschappelijk dienstverleners gegevens uit via een registratiesysteem. Welke privacy-vraagstukken komen daarbij kijken?

Rol en positie van de verschillende samenwerkingspartners

Een eerste vraag die een rol speelt bij privacy-vraagstukken is: wie heeft welke rol en positie? Marleen de Waard, juriste bij de gemeente Amsterdam: *"Feitelijk heeft de gemeente Amsterdam bij Vroeg Eropaf alleen de rol van regisseur. In de basis is er sprake van een schuldeiser: de woningcorporatie. Die heeft het recht incasso-maatregelen te treffen wanneer er niet wordt betaald. In het contract van de verhuurder staat doorgaans een zin als: 'de verhuurder mag maatregelen treffen bij huurachterstand.' De gemeente Amsterdam beschouwt Vroeg Eropaf als één van die maatregelen."*

Tip: Verhuurders zijn verplicht zich te houden aan de informatieplicht. Zij moeten de huurders informeren op welke wijze zij maatregelen treffen wanneer er sprake is van huurachterstand. De corporaties moeten dus communiceren over het bestaan van Vroeg Eropaf, op de website of in andere communicatie-uitingen. Ida Lodder, medewerker incasso bij corporatie Ymere: *"Dat doen wij op verschillende manieren. In onze folder 'huur betalen' hebben we een paragraaf opgenomen."* Deze paragraaf luidt als volgt:

"In een aantal gemeenten werkt Ymere samen met andere organisaties. Zij zijn specialist op het gebied van schuldhulpverlening of maatschappelijke dienstverlening. Het kan dan voorkomen dat u bij een huurschuld benaderd wordt door iemand die niet bij Ymere werkt. Ymere huurt dan deze persoon in om u te helpen bij het oplossen van de huurachterstand. Ook kunt u zelf contact opnemen met een hulpinstantie. Op onze website vindt u gegevens van een aantal van deze instellingen." Ida Lodder: *"En we hebben een bewonerskrant, waarin we in de eerste jaren van Vroeg Eropaf regelmatig een interview plaatsten met een bewoner die aan het project had meegedaan. Dat spreekt meer tot de verbeelding."*

Inhoud van het registratiesysteem

Een tweede vraag die een rol speelt in verband met de privacy is: welke informatie wordt in het systeem opgenomen? Het registratiesysteem is zo basic mogelijk gehouden. Melders kunnen alleen achterstanden melden. Zij kunnen ook alleen hun eigen

meldingen inzien. Maatschappelijk dienstverleners kunnen ook alleen hun eigen cases zien. De gemeente houdt haar eigen rol in het registratiesysteem ook beperkt. Amsterdam gebruikt het systeem alleen om de regierol goed te vervullen en om managementinformatie te genereren. Juriste Marleen de Waard: *"het is voor de gemeente wel noodzakelijk om tot op caseniveau inzage te hebben, om de regierol goed te kunnen vervullen en om managementinformatie te genereren. Maar een intensiever gebruik mag niet."*

Het registratiesysteem is een stand alone (internet)systeem: het is op geen enkele manier gekoppeld aan andere bestanden van de gemeente Amsterdam of andere partijen. Marleen de Waard: *"dat is cruciaal - en logisch. Het zijn ook gescheiden taken, dus die bestanden moet je ook niet met elkaar vermengen."*

Tip: het is niet toegestaan gegevens uit een dergelijk registratiesysteem te koppelen aan andere bestanden met informatie. Marleen de Waard: "dat is natuurlijk wel verleidelijk. Stel nu dat een bewoner nooit thuis is, waardoor een Madi hem niet kan bereiken. Dan ligt het voor de hand om te kijken of diegene een bijstandsuitkering heeft - als de bewoner er dan nooit is, heeft hij of zij misschien werk. Daar kun je dan een verdenking van fraude van maken. Het is logisch zo te denken, maar die toepassing mag niet."

Toegang tot het registratiesysteem

Tot slot speelt ook de vraag wie er toegang krijgt tot het systeem? Het beheer van het aantal medewerkers dat toegang heeft tot het registratiesysteem ligt bij de meldende en uitvoerende organisaties, niet bij de gemeente. Het is belangrijk de autorisaties wel goed te ordenen: bij personeelwisselingen moeten rechten snel worden bijgewerkt. In Amsterdam zijn hiermee tot dusver nog geen problemen voorgevallen.

2.7 Samenwerking

In het project Vroeg Eropaf werken gemeente Amsterdam, verschillende crediteuren (woningbouwcorporaties, energiebedrijven en zorgverzekeringen) en Madi's samen om te voorkomen dat schulden oplopen en dat schulden escaleren in bijvoorbeeld een huisuitzetting. Binnen het project hebben deze drie partijen ieder een eigen rol, eigen verantwoordelijkheid en inzet in het project. In deze sectie schetsen zetten we de achtergrond, inzet en ervaring van de verschillende samenwerkingspartners op een rij.

Dienst Werk en Inkomen gemeente Amsterdam

Achtergrond

Jan Siebols, projectleider Vroeg Eropaf: *"In Amsterdam wordt de schuldhulpverlening sinds eind jaren '90 uitgevoerd door 8 instellingen voor maatschappelijke dienstverlening (Madi's) en de Gemeentelijke Kredietbank. Opdrachtgever is de Dienst Werk en Inkomen (DWI) in samenwerking met de stadsdelen. In ieder stadsdeel worden door de betreffende Madi afspraken gemaakt over de uitvoering van schuldhulpverlening. De contacten met de Madi's waren dus al intensief. En omdat zo'n groot deel van de woningvoorraad in Amsterdam bestaat uit sociale woningbouw zijn historisch gezien de woningcorporaties ook altijd heel belangrijke partners geweest voor de gemeente."*

Inzet

Voor het geslaagd verwerken van een corporatie-melding krijgen de Madi's een vergoeding van € 625,-. De gemeente Amsterdam (DWI/de verschillende stadsdelen)

nemen 2/3 van dit bedrag voor hun rekening en bekostigen dus per geslaagde melding € 425,-. Ook de kosten voor het verwerken van een geslaagde massa-melding à € 235,- worden door DWI/ de stadsdelen vergoed. Daarnaast investeert de gemeente Amsterdam in het digitale meldpunt (het Registratiesysteem), en heeft DWI de algemeen projectleider Jan Siebols aangesteld voor twee dagen per week.

Ervaring

Jan Siebols, projectleider van Vroeg Eropaf vanuit DWI: *"Het gaat dus grotendeels om een voor de gemeente nieuwe doelgroep. Die bestaat deels uit 'nieuwkomers' in Amsterdam. Zij kennen de taal niet, kennen de infrastructuur niet, weten niet waar ze terecht kunnen. Ze hebben bovendien grote schroom om zich met problematiek te melden bij instanties. Deze doelgroep bereiken we nu toch. Een ander deel van de nieuwe groepen bestaat uit hogere inkomens en zzp'ers. Zij melden zichzelf niet omdat ze de ernst van de situatie anders inschatten, of omdat ze verwachten dat hun inkomenspositie in korte tijd weer zal aantrekken."*

Maatschappelijke dienstverleners

Achtergrond

Will van Schendel, directeur Madi Doras: *"We zagen dat we steeds te laat binnen waren. Hier in Noord leeft 25% van de bewoners onder de armoedegrens. Schulden komen vaak voor. Maar wanneer wij binnen kwamen, waren de schulden al enorm hoog opgelopen. Mensen hadden dan gemiddeld al veertien schuldeisers. Dat kon dus ook nog hoger zijn. En dan wordt het een lang traject. De urgentie was dus hoog: we moesten gewoon eerder binnen komen. Ik kan met zekerheid stellen dat de directeuren van alle Madi's dit probleem erkenden."* Saskia van Rij, projectmedewerker bij Doras *"wij hadden al een samenwerkingsrelatie met de gemeente Amsterdam (DWI). Die samenwerking bestond en bestaat in een structuur van productafspraken. De Madi moet bijvoorbeeld jaarlijks een afgesproken aantal schuldhulpverleningstrajecten aanbieden. Daar kwam Vroeg Eropaf bij. De aanpak past heel erg bij het uitgangspunt van de dienstverleners: vroegtijdig contact met een huishouden waar problemen zijn, en het voorkomen van escalaties. Wij waren dus gelijk enthousiast."*

Inzet

Madi's krijgen een vergoeding op *no cure no pay*-basis. Will van Schendel, directeur van Madi Doras: *"de dienstverlening is voor ons rendabel wanneer ongeveer 70% van de meldingen vanuit corporaties bereikt wordt. Of we dat kunnen realiseren wisselt per maand. Soms ligt het bereik rond de 68%, een enkele keer is er een uitschieter naar 78%. Voor de maatschappelijk dienstverleners kan het project dus (net) uit: we spelen ongeveer break-even."* Voor de Madi's is het wel van groot belang dat de corporaties consequent blijven melden. Maatschappelijk dienstverleners baseren immers hun formatie voor een jaar op het te verwachten aantal meldingen. Wanneer een of meer corporaties minder gaan melden, heeft dat ingrijpende gevolgen voor de Madi's.

Ervaring

Will van Schendel, directeur van Madi Doras: *"Vroeg Eropaf heeft een groot maatschappelijk effect, al is dat effect moeilijk aan te tonen. Maar als hulpverleners hebben we huishoudens veel eerder in beeld. Als je als hulpverlener al eerder een plek krijgt binnen het gezin, kun je op een positievere manier ondersteuning bieden. We hoeven dan niet met het vingertje te wijzen, en kunnen makkelijker op meer vlakken dan alleen schulden hulp bieden – en zo de grote escalaties voorkomen."*

Woningcorporaties

Achtergrond

Jeroen Rous, Amsterdamse Federatie van Woningcorporaties: *"Huisuitzettingen en schuldsituaties zijn een maatschappelijk probleem. Het is belangrijk als corporaties daarbij betrokken te zijn. Bovendien: huurders die worden uitgezet blijven doelgroep van de corporaties als geheel. Na een ontruiming stromen de bewoners vaak toch weer terug in de sociale huursector, hoewel dan misschien bij een andere corporatie. Maar het blijft onze doelgroep."*

Inzet

Woningcorporaties betalen per tijdig bereikte bewoner €200,- mee aan de kosten van Vroeg Eropaf. Jeroen Rous, AFWC: *"voor de corporaties komen deze kosten wel bovenop de schuld die de bewoner al bij hen heeft opgebouwd. Op jaarbasis gaat het om ruim 2000 meldingen, dus ca. €400.000 euro. Dat is een fors bedrag."* Ida Lodder, medewerker incasso van woningcorporatie Ymere: *"De coördinatie van Vroeg Eropaf kost tijd, en dat komt naast mijn reguliere taken. Ik maak een inschatting van het aantal meldingen dat we in een jaar tijd zullen doen. Daarna controleer ik maandelijks hoeveel meldingen er zijn gedaan, en of dit in de pas loopt met dit geschatte aantal meldingen. Ook houd ik in de gaten of al mijn medewerkers hun wanbetalers hebben gemeld bij Vroeg Eropaf: het is belangrijk te zorgen dat ze dit niet vergeten, dat het er niet tussenuit valt. Ook controleer ik de follow-up van de meldingen: is er iets mee gebeurd? Wat hebben de Madi's erover gemeld? Daarnaast komt er nog het overleg bij. Eerst was er 2x per jaar een overleg, in 14 stadsdelen. Dat was niet te doen. Nu zijn er 7 stadsdelen, dat is al beter te doen. Maar het overleg blijft tijdsintensief."*

2.8 Lessen

Bij het opzetten en uitvoeren van Vroeg Eropaf kwam men de volgende knelpunten tegen:

Weerstand bij corporaties aanpakken

in het begin, in 2008, verschilden de corporaties onderling erg in de wijze waarop ze omgingen met huurachterstanden. Een deel van de corporaties voerden daarin een heel sociaal beleid. Zo was er een corporatie die zelf schuldhulpverleners in dienst had die bij wanbetaling bewoners kon bezoeken. Maar er waren ook corporaties die erg waren verzakelijkt, of die een puur administratief proces hadden. Jeroen Rous, AFWC: *"aan beide kanten waren er zowel enthousiaste als sceptische corporaties. De zakelijke corporaties dachten: 'wat levert het ons op?' en de meer sociale corporaties hadden zelf al een outreachende aanpak in huis. De Madi's waren bovendien geen vanzelfsprekende samenwerkingspartner voor de corporaties."*

Ida Lodder, medewerker incasso bij woningcorporatie Ymere: *"onder incassomedewerkers was de algemene houding over het project in eerste instantie negatief. De eerste resultaten in de pilot waren ook nog niet direct overtuigend. Medewerkers waren behoorlijk sceptisch en zeiden: gelukkig is het een tijdelijke pilot, daarna zijn we er vanaf. Pas na een aantal jaar begon de tegenstand wat op te lossen. Dat komt door de goede resultaten. We zien het aantal ontruiming afnemen. Het is echt een mentaliteitsverschuiving die tijd kost. Natuurlijk willen we nog wel wat dingen veranderen aan het project, maar driekwart van de medewerkers zou nu niet meer zonder Vroeg Eropaf willen."*

Tip: probeer de kritiek niet weg te nemen, maar te honoreren. Jeroen Rous: "ik heb niet geprobeerd de corporaties te overtuigen of te dwingen, maar te verleiden tot deelname. Door te zeggen: begin dan klein, doe eerst een paar meldingen. Steeds proberen het proces een stapje verder te brengen. En in veel bezwaren schuilt een kiem van waarheid. Door in gesprek te gaan met corporaties die zeiden: 'wat levert dit ons op?' zijn we de kritisch gaan kijken naar de eisen die we stellen aan een geslaagd contact. Dat brengt het project uiteindelijk ook weer verder."

Niet stilleggen van incasso

Tijdens de beginfase van Vroeg Eropaf (2009) was het de afspraak dat corporaties de incassoprocedure gedurende de looptijd van Vroeg Eropaf (28 dagen) zouden opschorten. Dit leverde veel weerstand op bij incassomedewerkers. Immers: ca. 40% van de meldingen wordt bij Vroeg Eropaf toch nog niet bereikt. Wanneer bij al deze bewoners de incassoprocedure een maand langer duurt levert dit een grote extra kostenpost op.

Aanpassing

De incassoprocedure loopt nu parallel aan de inzet van Vroeg Eropaf. Ida Lodder, medewerker incasso bij corporatie Ymere: *"we werken als organisatie wel mee in de Vroeg Eropaf-denkwijze. Dus wanneer een incassoprocedure alsnog stopgezet kan worden: graag. Dat betekent dat de Madi's altijd even moeten bellen, want er is vaak toch nog wel een regeling te treffen."*

Aantal meldingen

Voor de Madi's is het belangrijk te kunnen rekenen op een continue stroom van meldingen. De personeelsbezetting is bijvoorbeeld deels gebaseerd op een inschatting van het aantal meldingen van corporaties en andere crediteuren. Saskia van Rij, Doras: *"In 2013 heeft één corporatie vrijwel niet gemeld. En een paar jaar geleden heeft een andere corporatie een jaar weinig gemeld doordat er intern technische problemen waren. Dat heeft grote consequenties voor de bedrijfsvoering van de maatschappelijk dienstverlening. Dat was lastig."*

Tip: het kan voor een corporatie moeilijk zijn om precies te schatten hoeveel meldingen er in een jaar zullen komen. Maar een ruwe raming is wel te maken. Maak afspraken over een geschat aantal meldingen per jaar. Dan is het ook mogelijk te monitoren of het maandelijks aantal meldingen daarbij aansluit.

Recidive

Het komt voor dat een huishouden ondanks de inzet van Vroeg Eropaf (en een eventueel vervolgtraject) toch weer in een situatie terechtkomt waarin sprake is van betalingsachterstanden. Ida Lodder, medewerker incasso bij corporatie Ymere: *"wanneer dat een tweede keer gebeurt, heeft de bewoner zijn kans gehad. We melden dan niet altijd meer bij Vroeg Eropaf"*.

Tip: wanneer een huishouden al een traject bij een maatschappelijk dienstverlener heeft gehad, heeft deze organisatie waarschijnlijk een goed inzicht in de achterliggende situatie. Ida Lodder: *"we nemen dan vaak nog wel contact op met de Madi. We kijken dan naar: wat was de situatie, hoe is de hulpverlening toen op gang gekomen, wat is er gebeurd? In een enkel geval melden we een recidivist dan alsnog aan voor Vroeg Eropaf."*

Betalingsregeling

Tijdens Vroeg Eropaf wordt er regelmatig een betalingsregeling getroffen met schuldeisers. Soms wordt er daarna uiteindelijk toch nog een schuldsaneringstraject gestart. Saskia van Rij, Doras: *"we merken dat de schuldeisers die aan Vroeg Eropaf meedoen dan soms verwachten dat zij een preferente positie krijgen, omdat het dezelfde hulpverlener is en dezelfde klant. Maar dat is niet zo. De aanpak van Vroeg Eropaf verandert niets aan de positie van de crediteur."*

Tip: neem dit op in de afspraken met crediteuren en communiceer helder over wat zij kunnen verwachten.

Kwaliteitseisen

Na de pilot van Vroeg Eropaf in 2008 zijn de eisen aan een 'geslaagd contact' aanzienlijk aangescherpt. Dat was voor de woningcorporaties een belangrijke voorwaarde om het project voort te zetten. Saskia van Rij, Doras: *"die eisen zijn goed en hebben hun nut bewezen. Maar zoals altijd met dergelijke afspraken past niet elke casus in een format. Bijvoorbeeld: wij troffen eens een vrouw met een betalingsachterstand. Zij had een terminaal zieke man, en wilde gezien de context niet dat de afspraken voor Vroeg Eropaf bij haar thuis waren. Uiteindelijk is daar veel geregeld: de schuld is op orde, de uitzetting is afgewenteld en de betaling wordt hervat. Maar formeel gezien mag er dan niet gedeclareerd worden, want het is een harde eis dat wij als hulpverleners bij de bewoner binnen zijn geweest."*

Tip: wees voorbereid op de uitzonderingen op de regel, en spreek af via welke kanalen daar individuele afspraken voor gemaakt kunnen worden.

Regelgeving rond huurtoeslag

Huurtoeslag: vanaf december 2013 wordt de huurtoeslag in de meeste gevallen uitbetaald aan de huurder, en niet meer direct aan de verhuurder. Het is nog onduidelijk welke gevolgen deze verandering heeft. Ida Lodder, medewerker incasso bij Ymere: *"tot 2013 drukte de huurtoeslag die we ontvangen het bedrag van de achterstand nog. Als er straks twee maanden achterstand is, gaat het direct om een veel hoger bedrag."*

2.9 Successen

De volgende elementen hebben een bijdrage gehad aan het succes van Vroeg Eropaf:

Afbakening doelgroep

Bij aanvang van de pilot is bewust gekozen voor de termijn van twee maanden huurachterstand. Jan Siebols, projectleider: *"Eén maand huur missen kan ook een financiële omissie zijn: een keer niet genoeg geld op je rekening, een keer vergeten te betalen. Maar na twee maanden is de situatie al best ernstig. Dat geeft een indicatie dat er iets structureels aan de hand is. Want iedereen kent de risico's van huur niet betalen. Wie geld te kort heeft zal er eerst voor kiezen internetaankopen niet te betalen, of een maand zorgpremie of energie. Het overslaan van de huurbetaling is vaak pas de laatste stap."*

Tegelijkertijd is een termijn van één maand te weinig. Een groot deel van de huurders met een maand achterstand loopt dat zelf in en heeft geen interventie nodig. Het credo van Vroeg Eropaf is dan ook: op het juiste moment op de juiste stoep. Jan Siebols: *'ik noem dat: geïndiceerde preventie. wanneer er een indicatie is dat er echt een probleem gaat ontstaan, zetten we in op het voorkomen van escalatie."*

Stapsgewijze ontwikkeling van de aanpak

Vroeg Eropaf is in Amsterdam niet van de ene op de andere dag van de grond gekomen. In 2008 is er gestart met een relatief kleinschalige pilot. Dit gaf de corporaties de gelegenheid om eerst de methode een aantal keer te 'testen', door een aantal meldingen te maken en het proces te volgen. Jeroen Rous, AFWC: *"de rol van Jan Siebols in het doorontwikkelen van het project is daarbij belangrijk geweest. Hij nam steeds te tijd om te evalueren hoe corporaties en maatschappelijk dienstverleners Vroeg Eropaf ervaren, en inventariseert wat er beter kan. Zo werd de aanpak steeds verder aangescherpt, steeds een stap verder gebracht."*

Tip: neem de tijd om het project te ontwikkelen. Begin met een 'basis'-proces, en laat dit in de praktijk uitkristalliseren.

Communicatie tussen uitvoerenden

In Vroeg Eropaf werken incassomedewerkers en hulpverleners samen rond een casus. Die samenwerking is niet vanzelfsprekend, de achtergronden en uitgangspunten van de partijen liggen ver uit elkaar. Goede onderlinge communicatie is dan cruciaal.

Binnen Vroeg Eropaf wordt er met enige regelmaat een medewerkersdag georganiseerd, waarbij de corporaties en Madi's aanwezig zijn. Jeroen Rous, AFWC: *"Dan oefenen we bijvoorbeeld met rolomkering, zodat ze elkaars positie leren begrijpen."*

Saskia van Rij, Doras: *"Het is heel belangrijk dat uitvoerders elkaar kennen. Dat maakt communiceren veel makkelijker. Doras organiseert wel eens een werkbezoek waarbij alle incassomedewerkers langs komen. Dan merk je hoe ver de belevingswereld van de medewerkers uit elkaar ligt. Een incassomedewerker ziet een huurschuld als een post op zijn of haar caseload: op alle woningen die zo'n medewerker beheert mag niet meer dan een bepaald bedrag aan huurachterstand rusten. Als hulpverleners zien we een schuld als een probleemsituatie voor een huishouden. Het is goed elkaars benadering te leren begrijpen."*

Praktische samenwerking: in de dagelijkse samenwerking betaalt dit zich uit. Ida Lodder, Ymere: *"voor een incassomedewerker is een casus vaak een papieren werkelijkheid. Een goede communicatie met de Madi die op huisbezoek gaat kan daar meer context in aanbrengen. En wanneer de lijnen met de hulpverlener kort zijn, begrijp je soms ook beter waardoor het niet gelukt is om iemand te bereiken. Als een hulpverlener direct even belt om de situatie uit te leggen als er een betalingsregeling nodig is, heeft dat voor ons veel meerwaarde."*

Tip: beleg eens een gezamenlijk spreekuur van corporaties en maatschappelijk dienstverleners. Dan is er vanzelf al regelmatig contact. Bij corporaties is het ook praktisch wanneer incassomedewerkers verantwoordelijk zijn voor een vast gebied. Daardoor is er altijd een medewerker, of een klein groepje, die steeds contact heeft met een Madi. Dat is een voorwaarde om een goede communicatie te kunnen opbouwen.

Pleitbezorgers

Bij de start van Vroeg Eropaf kende het project op alle niveaus pleitbezorgers: iemand die het project oppakt en niet meer loslaat. Jeroen Rous, AFWC: *"daarin speelde Jan Siebols natuurlijk een grote rol. Maar ook Doras, die het project vanuit de Madi's steeds opgepakt en aanjaagt, en de Madi's activeert. En binnen de corporaties waren er ook een paar ankers die positief zijn. Als er in een overleg iemand is die een gidsrol wil vervullen en zegt: ik ga het proberen, helpt dat enorm."*

Tip: Jeroen Rous, AFWC: *"vind mensen die het aandurven, die geloven in de aanpak. En geef hen een rol in het uitwerken, maak ze pleitbezorger."*

Tip: Jan Siebols heeft in de voorbereidingsfase van het project veel geïnvesteerd in contact met alle partijen. Hij was in staat met alle partijen te onderhandelen op het niveau van besluitvorming: met de directeuren van corporaties en maatschappelijk dienstverleners. Siebols had bovendien zowel affiniteit met crediteuren als met de dienstverleners. Dat is in een project als Vroeg Eropaf een duidelijke meerwaarde. Deze voorbereidingsronde geeft ook gevoel wie de pleitbezorgers van de aanpak kunnen zijn.

Gezamenlijkheid

Jeroen Rous, AFWC: *"het besef dat het voorkomen van huisuitzettingen een gezamenlijke verantwoordelijkheid van corporaties is, is belangrijk geweest. Een klant die door de ene corporatie wordt ontruimd, komt weer bij een andere corporatie terecht. Samenwerken aan het voorkomen van ontruiming heeft dus een voordeel voor de corporaties samen."*

Tip: wanneer er meerdere corporaties zijn: benadruk de gezamenlijkheid. Jouw klant = mijn klant.

Politiek draagvlak

In Amsterdam hebben verschillende wethouders hun waardering voor de aanpak uitgesproken. De ondertekening van het eerste convenant vond ook plaats in de ambts-woning van de burgemeester, een plek met politiek statuur. Jeroen Rous, AFWC: *"de politieke steun heeft het project zeker geholpen. Na de pilot was er een moment waarop de corporaties twijfelden of ze het project wel moesten doorzetten. Dat het politiek gewenst was om het project te continueren heeft toen zeker bijgedragen aan de positieve beslissing."*

Kwaliteitseisen

Het instellen van nadere eisen aan de definitie van 'geslaagd contact' is voor het project een belangrijk moment geweest. Ida Lodder, Ymere: *"we zagen de meerwaarde van de aanpak toen nog niet zo duidelijk."* Het is belangrijk geweest dat de aarzeling van de corporaties serieus is genomen, door te inventariseren wat de pijnpunten voor corporaties waren. Dat leidde tot het aanscherpen van de definitie.

Benchmarken

Gemiddeld halen Madi's ca. 70% 'geslaagd contact' bij corporatie-meldingen en 50% bij massa-meldingen. De onderlinge resultaten van de maatschappelijk dienstverleners worden door de projectleider regelmatig met elkaar vergeleken. Jan Siebols: *"het helpt om dan in gesprek te gaan met de Madi's, en te vragen waarom het bereik bij hen achterblijft, wat daar verklaringen voor zijn."*

Saskia van Rij, Doras: *"er zijn veel partijen betrokken bij de uitvoering. Het is belangrijk strak te sturen op kwaliteit. Dat gebeurt nu gelukkig erg goed. Als er te grote kwaliteitsverschillen komen tussen uitvoerders kan dat het vertrouwen van de crediteuren ondermijnen. Als corporaties minder vertrouwen op de kwaliteit van de uitvoering gaan ze misschien minder melden. Daar hebben ook de goede dienstverleners dan last van. En het is sociaal ook onwenselijk wanneer je in het ene deel van de stad beter wordt geholpen dan in het andere."*

Tip: betrek meerdere uitvoerders, zodat de kwaliteit onderling vergeleken en gecontroleerd kan worden.

Nazorg: Heropaf

Na een half jaar nemen de maatschappelijk dienstverleners nogmaals contact op met de huurder, onder andere om te inventariseren of de situatie financieel is gestabiliseerd en of betalingsregelingen goed nagekomen worden. Tijdens Heropaf vragen zij ook of er nog aanvullende ondersteuning nodig is. Zo kan recidive deels worden voorkomen.

Bemensing

Voor Vroeg Eropaf is het erg belangrijk geweest dat er een projectleider is die een significante hoeveelheid tijd tot zijn beschikking heeft: 2 dagen per week. Jan Siebols: *"2 dagen per week is zeker wel het minimum om het project op deze schaal goed te kunnen begeleiden."*

Saskia van Rij, Doras: *"in de persoon van Jan Siebols heeft Vroeg Eropaf een sterke trekker. Hij is een verbindende factor die goed met alle partijen kan communiceren. Een projectleider die stevig op kan treden, maar ook de wethouder warm kan houden, die de Madi's kan betrekken en activeren maar die ook de corporaties over de streep kan trekken. Dat is, zeker in de eerste jaren, voor Vroeg Eropaf heel erg belangrijk geweest."*

Massa

Enig volume aan meldingen is belangrijk om het project goed onder de aandacht te houden. Saskia van Rij, Doras: *"een vergelijking met heel Amsterdam is daarbij niet noodzakelijk. Amsterdam Noord heeft bijvoorbeeld als stadsdeel 90.000 inwoners. Ik verwacht dat Vroeg Eropaf ook op die schaal goed werkt."*

Tip: kleinere gemeenten kunnen overwegen een project als Vroeg Eropaf regionaal op te zetten. Een andere optie kan zijn om direct zowel meldingen van corporaties, verzekeraars als van energiebedrijven te verwerken. Gemeenten hebben tussen 1 oktober en 1 april sowieso de beschikking over gegevens van betalingsachterstanden bij energieleveranciers. Dat kan een goed startpunt zijn.

2.10 Resultaten

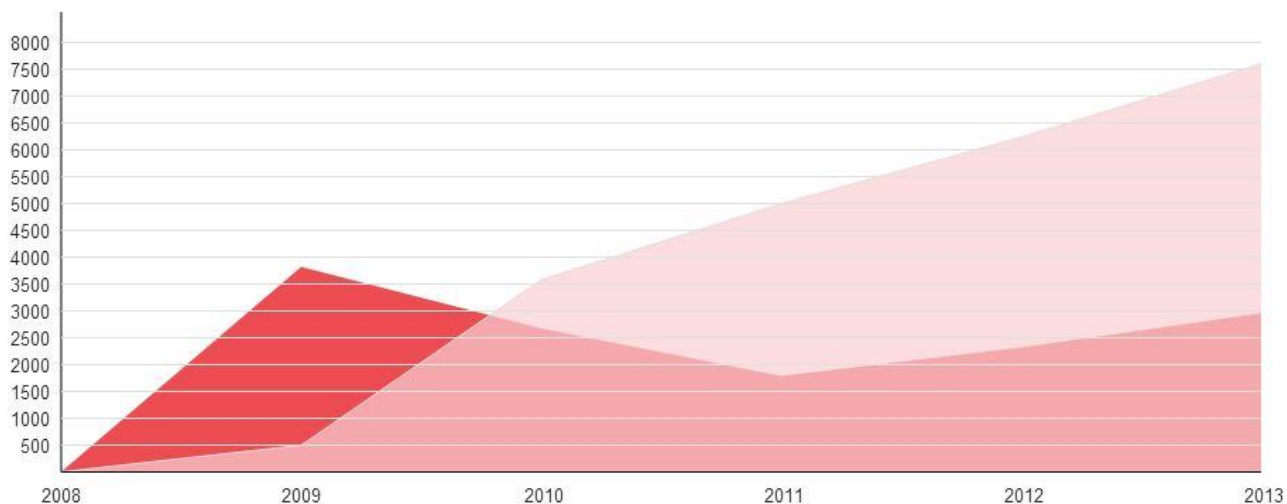
In 2006 is Amsterdam begonnen met de pilots Vroeg Eropaf in twee stadsdelen. Vanaf 2009 is Vroeg Eropaf structureel ingezet in de gehele stad. In deze paragraaf worden de resultaten van Vroeg Eropaf beschreven aan de hand van het aantal meldingen, het aantal succesvol afgeronde meldingen, de doorstroom naar hulpverlening en de maatschappelijk meerwaarde.

Meldingen

Het aantal meldingen dat corporaties in het registratiesysteem doorgaven heeft zich door de jaren heen ontwikkeld. Vanaf 2010 melden ook overige crediteuren op grote schaal wanbetalers bij Vroeg Eropaf. Deze meldingen zijn in onderstaande grafiek gebundeld onder de noemer 'Massa-melding'.

In 2013 meldden de corporaties gezamenlijk 2953 huishoudens met een betalingsachterstand van 2 maanden of meer. Omgerekend naar de doelgroep betekende dit in 2013 dat 1,4% van alle huurders in de sociale sector gemeld wordt bij Vroeg Eropaf. In 2013 meldden de overige crediteuren gezamenlijk 7602 huishoudens met een betalingsachterstand van 2 maanden of meer. Voor de massameldingen geldt dat 1,5% van de klanten aangemeld wordt bij Vroeg Eropaf. In totaal ging het in 2013 dus om 10.555 meldingen. Wanneer we dit toepassen op een gemiddelde stad als Alphen aan den Rijn, met ca. 100.000 inwoners, 30.000 huishoudens en 8.000 sociale huurwoningen betekent dit dat er op jaarbasis ca. 110 meldingen vanuit corporaties te verwachten zijn en een kleine 500 meldingen vanuit zorgverzekeraars en nutsbedrijven.

Succesvol afgeronde meldingen

Bij de 2.953 meldingen vanuit woningcorporaties wisten de maatschappelijk dienstverleners een 'geslaagd bereik' te realiseren van ca. 70%. Van de 7.602 meldingen via overige crediteuren zijn nog eens 52% van de meldingen 'geslaagd'. In totaal betekent dit dat Vroeg Eropaf in 2013 een geslaagd contact heeft gelegd met ruim 5.900 huishoudens. Zo'n 67% van deze huishoudens was op dat moment nog niet in beeld bij de gemeente of bij (professionele) hulpverlening. Het project heeft daarmee een groot preventief bereik.

Doorstroom naar hulpverlening

Ook bleek dat 39% van de bereikte huurders doorstroomt naar andere hulpverlening. Saskia van Rij, Maatschappelijk Dienstverlener Doras: *"Veel klanten die via Vroeg Eropaf binnenkomen hebben vervolghulp nodig. Het zijn klanten die anders pas in een latere fase bij ons als Madi in beeld zouden komen. Door Vroeg Eropaf kunnen we vaker preventief werken, in plaats van te moeten inspelen op crisissituaties – wat kostbaarder is."* De bereikte huurders maken gebruik van de volgende hulpverleningsproducten:¹

- 39% budgetspreekuur
- 22% reparatie-voorwaarden
- 26% intake-gesprek
- 21% overige ondersteunende begeleiding
- 13% crisishulpverlening
- 13% budgetbegeleiding
- 11% aanvraag schuldregeling Kredietbank

¹ Baan, e.a. (2010). *Evaluatieonderzoek 'Vroeg Eropaf!' Amsterdam*. Berenschot i.o.v. DWI Amsterdam.

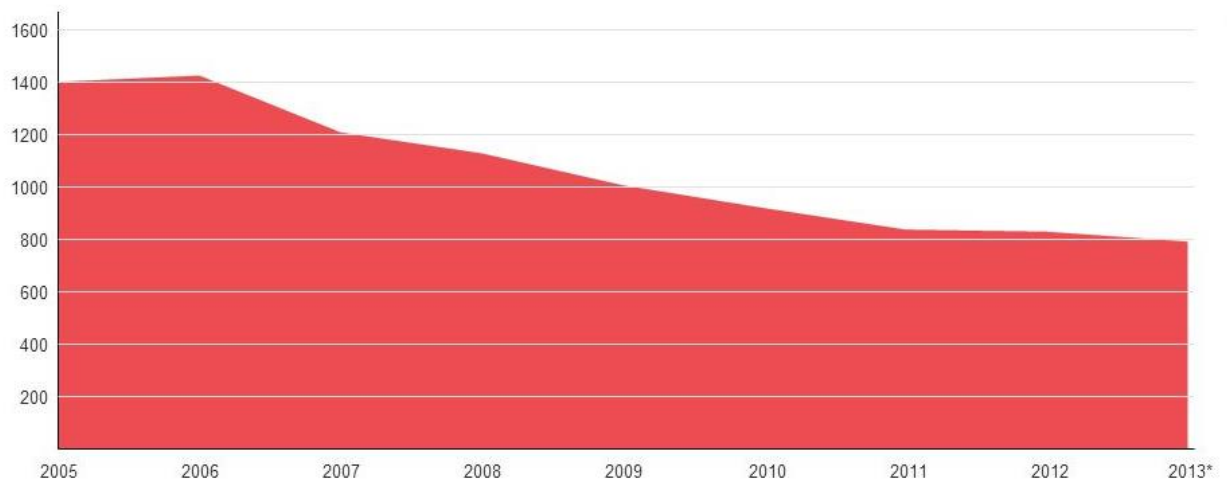

- 1% toeleiding WSNP

Maatschappelijke meerwaarde: daling ontruiming 2005-2013

Tussen 2009 en 2012 steeg het landelijk aantal ontruiming met ca. 15%. In de gemeente Amsterdam is deze stijging niet terug te zien. Sterker nog, sinds 2009 daalt het aantal ontruiming in Amsterdam jaarlijks. Dat is duidelijk te zien in de volgende figuur.

In 2008 (het jaar dat de stadsbrede uitrol van Vroeg Eropaf werd voorbereid) bedroeg het aantal ontruiming nog 1.128. In 2013 was dit aantal met 800 ontruiming beduidend lager (-338 ontruiming). De maatschappelijke kosten-batenanalyse indi-ceert dat ca. 31% van deze daling (direct) is toe te rekenen aan de interventie van Vroeg Eropaf. Dit heeft een sterk positief maatschappelijk effect. Uit de maatschappelijke kosten-batenanalyse blijkt verder dat elke geïnvesteerde euro de gemeente Amsterdam €1,96 oplevert, en de maatschappij als geheel zelfs €2,18. U kunt hier meer over lezen in de kosten-baten analyse.

2.11 Inbedding van de pilot in het gemeentelijk beleid

In het beleid rond schuldhulpverlening heeft er in Amsterdam (net als in veel andere gemeenten) sinds 2000 een omslag plaatsgevonden van curatieve hulp naar een focus op preventie en integrale schuldhulpverlening. Ook is men (gemeente en madi's) teruggekomen op het uitgangspunt dat de klant alleen voldoende gemotiveerd is voor een traject wanneer de klant zichzelf meldt voor hulpverlening. De aanpak van de gemeente in schuldhulpverlening bestaat nu uit twee stappen:

Stap 1: diagnose

Preventieve activiteiten en diagnose vallen onder stap 1. Deze fase wordt in Amsterdam ingekocht bij de maatschappelijk dienstverlening (Madi's). In Amsterdam gaat het om ca. ~~12.55.000~~ trajecten per jaar.

Stap 2: oplossing

Onder stap 2 vallen alle curatieve onderdelen, zoals schuldregelingen en saneringskredieten. Deze fase ligt in handen van de Gemeentelijke Kredietbank.

Vroeg Eropaf sluit naadloos op deze aanpak aan. Vroeg Eropaf is immers geen curatieve hulpverlening, maar vroegsignalering. Het project draagt bij aan een goede invul-

ling en uitvoering van fase 1, waarbij Vroeg Eropaf bijdraagt aan het identificeren van de huishoudens die behoefte hebben aan preventieve ondersteuning bij beginnende schulden. Vroeg Eropaf faciliteert bovendien een samenwerking tussen maatschappelijke partners (crediteuren en Madi's), waarbij de gemeente optreedt in een regierol.

Ook deze werkwijze past binnen de visie van de gemeente Amsterdam, zoals blijkt uit onderstaand citaat. Freek Ossel, wethouder Armoedebestrijding gemeente Amsterdam (2008-2014): *"Ik ben er trots op dat we met de methode Vroeg Eropaf ook samenwerken met de zorgverzekeraar. We kunnen mensen helpen bij het oplossen van achterliggende problemen die ten grondslag liggen aan de financiële problemen. Want schuldenproblematiek los je niet alleen op met geld. Vaak zijn er problemen in andere levensdomeinen, zoals medische of psychosociale problemen, verslaving of problemen met het vinden en behouden van werk. Alleen samen met andere partners kunnen we armoede in Amsterdam en de schuldenproblematiek in Amsterdam aanpakken. Vroeg Eropaf is daar een heel mooi voorbeeld van."*

De pilots van Vroeg Eropaf in 2006 en 2007 (en de uitrol van de aanpak over de hele stad in 2009) sloot bovendien aan op de aanpak Maatschappelijke Opvang 2001-2010. Daarbij waren er afspraken gemaakt met het Rijk over het intensiveren van de aanpak van dak- en thuisloosheid. Een van de doelen in die aanpak betrof het realiseren van een daling van het aantal huisuitzettingen

De gemeente Amsterdam heeft ca. 15 euro per inwoner per jaar beschikbaar voor Schuldhulpverlening. In totaal gaat het om een begroting van 16,1 miljoen in 2011. Jaarlijks is ca. 1,5 miljoen van het gemeentelijke budget voor schuldhulpverlening bestemd voor Vroeg Eropaf. Dit is nog geen 2 euro per inwoner per jaar.

De middelen voor armoedebeleid schuldhulpverlening worden in de gemeente Amsterdam grotendeels ingezet voor preventie van schulden en schuldhulpverlening. Binnen schuldpreventie vormt Vroeg Eropaf de meest prominente activiteit.

3 Maatschappelijke Kosten-Baten Analyse

3.1 Inleiding en aanpak

Het meten van maatschappelijk rendement geeft antwoord op de vraag wat een activiteit kost en wat het oplevert. Het gaat, anders gezegd, om de verhouding tussen de benodigde investering in geld, mensen en/of middelen (input) enerzijds en de maatschappelijke baten (outcome) anderzijds. Zo kunnen preventieve activiteiten leiden tot besparingen op kosten van schuldhulpverlening.

Nul-alternatief

De eerste stap in de analyse is het formuleren van het 'nul-alternatief'. Het nul-alternatief in de business case bestaat uit een beschrijving van de situatie wanneer het project **niet** wordt uitgevoerd.

- 1-scenario: op basis van uitstroomgegevens van het project en bekende gegevens uit de literatuur is een inschatting gemaakt bij hoeveel procent van de deelnemers de situatie uiteindelijk opgelost wordt, stabiliseert of toch escaleert.
- 0-scenario: op basis van ervaringen uit het verleden, bekende gegevens uit de literatuur en inschattingen van respondenten in de diepte-interviews is daarnaast ingeschat hoe de situatie zich zou hebben ontwikkeld bij de doelgroep van het project wanneer er *geen* interventie was geweest. Ook hier is een inschatting gemaakt bij hoeveel procent van de deelnemers de situatie uiteindelijk opgelost wordt, stabiliseert of toch escaleert.

Kosten

Een tweede stap is het inzichtelijk maken van de gemaakte kosten voor de uitvoering van het project (in een bepaalde periode). Aan de kostenkant maken we onderscheid tussen directe (variabele) kosten en indirecte (grotendeels vaste) kosten. Directe kosten zijn kosten die direct samenhangen met de omvang van de bereikte doelgroep. Indirecte kosten zijn niet direct afhankelijk van de omvang van de doelgroep.

Baten: opbrengsten en maatschappelijke effecten

Naast de meetbare, kwantificeerbare baten leveren de activiteiten ook kwalitatieve, maatschappelijke rendementen op. In deze stap van de analyses brengen we zowel de gemonetariseerde 'baten' als de maatschappelijke effecten in beeld door ze toe te kennen aan één of meer van de bij het project betrokken partijen. Dat maakt duidelijk:

- 1) Wat de effecten van het project zijn geweest, zowel monetair als maatschappelijk, en
- 2) Bij welke incasseerders deze effecten zijn geland: burgers, overheden, samenwerkingspartners etc.

Samen met de beschrijving van het project en de knelpuntenanalyse geeft dit een zeer compleet beeld van de businesscase en de maatschappelijke opbrengsten ervan.

Kosten en baten bij Vroeg Eropaf

Aan het project Vroeg Eropaf neemt een groot aantal crediteuren mee. In 2013 melden de woningcorporaties gezamenlijk 2.953 huishoudens met een betalingsachterstand aan voor het project. Daarnaast meldden andere crediteuren – waaronder zorgverzekeraars, nutsbedrijven en de Dienst Gemeentelijke Belastingen – gezamenlijk nog eens 7.602 huishoudens met een betalingsachterstand.

De kosten voor het verwerken van deze "massa"-meldingen zijn op basis van de cij-

fers van de Maatschappelijk Dienstverleners goed inzichtelijk te maken. Aangezien de dataverzameling in de casestudy zich heeft geconcentreerd op de (samenwerking met) woningcorporaties is dit aan de batenkant niet het geval: de effecten van de massa-meldingen zijn minder goed inzichtelijk te krijgen. Om ruis te voorkomen is er daarom voor gekozen aan de batenkant te focussen op het effect van 2.953 meldingen door woningcorporaties.

Dit betekent concreet dat er in Amsterdam sprake is van een zeer conservatieve schatting van de baten.

Vergelijkingsgemeente: Alphen aan den Rijn

Met een bovengemiddeld aantal corporatiewoningen en een groot inwoneraantal is de gemeente Amsterdam voor veel andere gemeenten een lastig referentiepunt. Om de bruikbaarheid van deze analyses te vergroten is besloten de aantallen terug te rekenen naar een meer gemiddelde gemeente. Aangezien cijfers over aantallen corporatiewoningen etc. benodigd zijn is het gebruik van een hypothetische gemeente niet logisch. Het SCP heeft in een studie in 2010 de gemeente Alphen aan den Rijn benoemd als 'de meest gemiddelde gemeente van Nederland'. Er is daarom voor gekozen Alphen aan den Rijn als vergelijkingsgemeente te gebruiken. De kengetallen van Alphen aan den Rijn w.b.t. inwoners, huishoudens en corporatiewoningen zijn voor de vergelijkbaarheid afgerond.

3.2 Doelgroepen

1-scenario: met Vroeg Eropaf

Een eerste stap is het inschatten van de manier waarop de schuldenproblematiek zich ontwikkelt bij de huishoudens die hebben deelgenomen aan Vroeg Eropaf.

Deze inschatting is gebaseerd op de cijfers over aantallen meldingen, gegevens over het gemiddelde bereik van deze meldingen door maatschappelijk dienstverleners (Madi's) en gegevens over ontwikkeling van de huurachterstand zoals verkregen via woningcorporaties. Hieruit blijkt dat van de 2.953 gemelde huishoudens 2/3 wordt bereikt door de maatschappelijk dienstverleners. Onderstaande tabel vat het vervolgtraject samen.

	<i>Gemeld</i>	<i>Resultaat</i>	<i>Achterstand ingelopen</i>	<i>Achterstand stabiel</i>	<i>Achterstand opgelopen</i>
Aantal niet-betalers	2.953	Bereikt: 1.967	1.299	394	275
		Niet bereikt: 984	591	187	207
Totaal	2.953	2.953	1.890	581	482

Dat ook bij een aanzienlijk aantal niet-bereikte huishoudens de financiële situatie stabiliseert of zelfs verbetert wordt in de interviews met maatschappelijk dienstverleners bevestigd. Immers: ook bij deze huishoudens heeft er wel een interventie plaatsgevonden. De maatschappelijk dienstverleners hebben immers geprobeerd het huishouden te bereiken en hebben in veel gevallen wel (enig) contact met de wanbetaler gehad. Voor een deel van deze groep geldt bovendien dat het huishouden wel bereikt is en er eventueel zelfs een vervolgtraject is gestart, maar niet binnen de strikte termijn van 28 dagen. Tezamen resulteert in de volgende uitkomst:

	Totaal	%
Oplossing	1.890	64%
Stabilisatie	581	20%
Escalatie	482	16%
Totaal	2.953	100%

0-scenario: zonder Vroeg Eropaf

Bepalen hoe de situatie zich ontwikkeld zou hebben wanneer het project Vroeg Eropaf er niet was geweest is een theoretische exercitie – hiervoor zijn geen cijfers uit de praktijk beschikbaar. We kunnen ons echter wel baseren op kennis uit eerder onderzoek. Dat resulteert in de volgende uitkomst:²

	Zonder Vroeg Eropaf	Met Vroeg Eropaf
Oplossing	37%	64%
Stabilisatie	30%	20%
Escalatie	33%	16%

We kunnen dus aannemen dat het aandeel huishoudens waarvan de situatie oplost door de inzet van Vroeg Eropaf is toegenomen. Het aandeel huishoudens waarbij de problematiek escaleert, neemt met de inzet van het project juist af. Dat betekent dat er baten kunnen worden toegerekend aan de extra groep huishoudens voor wie de problematiek met de inzet van Vroeg Eropaf is opgelost (+27%) of gestabiliseerd (-10%). Samen vormen zij de extra groep huishoudens waar de problematiek door de inzet van het project niet geëscaleerd is (-17%).

Meldingen in Alphen aan den Rijn

Amsterdam kent 192.956 corporatiewoningen en 423.000 huishoudens. Dat betekent dat in 2013 1,4% van alle huurders in de sociale sector gemeld werd bij Vroeg Eropaf. Voor de massameldingen geldt dat 1,5% van de huishoudens aangemeld wordt bij Vroeg Eropaf. Wanneer we dit toepassen op een gemiddelde stad als Alphen aan den Rijn, met ca. 100.000 inwoners, 30.000 huishoudens en 8.000 sociale huurwoningen betekent dit dat er op jaarbasis ca. 110 meldingen vanuit corporaties te verwachten zijn en een kleine 500 meldingen vanuit verzekeraars en nutsbedrijven. Invoering van Vroeg Eropaf kan dan leiden tot een extra oplossing van problematiek bij (110 x 27%) ca. 30 huurders.

3.3 Kosten

Gemeente, woningcorporaties en maatschappelijke dienstverlening hebben samen in totaal bijna 2,5 miljoen euro in het project geïnvesteerd. Een uitgebreide toelichting op de hier gepresenteerde kosten is te vinden in paragraaf 4.2 Onderstaande tabel specificeert de kostenposten:

Kostenpost	Actor	Kosten
Organisatie van het project (project-leiding, onderlinge afstemming)	Gemeente	€ 156.000,-
	Woningcorporaties	€ 67.600,-
	MaDi's	€ 66.007,-

² Zie paragraaf 4.1. voor de uitgebreide berekening.

Registratiesysteem	Gemeente	€	6.000,-
Vergoedingen woningcorporatie-meldingen	Gemeente	€	836.725,-
	Woningcorporaties	€	393.753,-
		€	
Vergoedingen massa-meldingen	Gemeente	€	893.235,-
Verwerken meldingen	Woningcorporaties	€	110.737,-
Totaal:	<i>Gemeente</i>	€	<i>1.891.960,-</i>
	<i>MaDi's</i>	€	<i>66.007,-</i>
	<i>Woningcorporaties</i>	€	<i>572.090,-</i>
	Totaal	€	2.553.057,-

Kosten in Alphen aan den Rijn

Voor Amsterdam geldt dat de investering in Vroeg Eropaf ca. €1,5 miljoen bedraagt (dit is 10% van de totale begroting voor Armoedebeleid en Schuldhulpverlening van 16 miljoen). Hoe valt dat uit voor een gemeente als Alphen aan den Rijn? Gezien de beperktere schaalgrootte gaan we er vanuit dat hier minder inzet van een projectleider nodig is (2 dagen per week in plaats van 3). Daarnaast kent Alphen 2 corporaties in plaats van 6; en 3 maatschappelijk dienstverleners in plaats van 9. De kosten voor het registratiesysteem zijn gelijk (maar eenmalig).

Kostenpost	Actor	Gehanteerde Factor		Kosten
Organisatie van het project	Gemeente	Gelijk aan A'dam	€	104.000,-
	Woningcorporaties	2/6 van A'dam	€	22.533,-
	MaDi's	3/9 van A'dam	€	22.002,-
Registratiesysteem			€	5.000,-
Vergoedingen woco	Gemeente	110 meldingen, 73 bereikt	€	45.833,-
Vergoedingen massa	Gemeente	500 meldingen, 250 bereikt	€	58.750,-
Verwerken meldingen	Woningcorporaties	4% van Amsterdam	€	4.429,-
Totaal:	<i>Gemeente</i>		€	<i>213.583,-</i>
	<i>MaDi's</i>		€	<i>22.002,-</i>
	<i>Woningcorporaties</i>		€	<i>26.953,-</i>
	Totaal		€	262.520,-

3.4 Baten

Baten berekenen

Tegenover deze gemaakte kosten staan maatschappelijke baten. Deze baten zijn te berekenen door de huidige situatie waarin Vroeg Erop Af wél wordt ingezet (1-scenario) af te zetten tegen een situatie waarin dit niet zo zou zijn (0-scenario). Ofwel: welk verschil maakt het project voor huurders met betalingsachterstanden?

Baten in beeld

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de gegenereerde baten. Een uitgebreide toelichting op de hier opgenomen baten is te vinden in paragraaf 4.3:

<i>Bespaarde kosten</i>	<i>Actor</i>		<i>Baten</i>
Extra outreachende activiteiten	Gemeente: dienstverleners	€	21.000,-
Besparing op extra (curatieve) schuldhulpverlening	Gemeente: schuldhulp	€	369.977,-
Verkorting WWB-duur voor uitkeringsgerechtigden	Gemeente	€	1.723.752,-
Voorkomen instroom WW	UWV	€	621.745,-
Voorkomen instroom WWB	Gemeente	€	94.806,-
Voorkomen trajecten WW	UWV	€	212.782,-
Voorkomen trajecten WWB	Gemeente	€	21.305,-
Besparing ontruiming	Corporaties	€	487.350,-
Besparing kosten herhuisvesting	Gemeente	€	166.350,-
Voorkomen maatschappelijke opvang	Gemeente	€	1.550.966,-
Voorkomen huurderwing	Corporaties	€	219.320,-
Voorkomen afsluiting nutsbedrijven	Nutsbedrijven	€	145.173,-
<i>Totaal:</i>	<i>Gemeente</i>	€	3.760.399,-
	<i>UWV</i>	€	834.527,-
	<i>Woningcorporaties</i>	€	706.670,-
	<i>Madi's</i>	€	<u>21.000,-</u>
	<i>Totaal</i>	€	5.555.313,-

De tabel laat alleen de directe te kwantificeren baten zien. Het project levert daarnaast nog verschillende niet of moeilijk te kwantificeren baten op, zoals een betere eigenwaarde, het voorkomen van een generatie-effect, een beter toekomstperspectief en meer sociale en maatschappelijke participatie (mantelzorg, vrijwilligerswerk). Op langere termijn zijn bovendien nog andere baten te verwachten. Zo leidt een stabilisering van de schuldensituatie van huishoudens tot verminderde criminaliteit, en is ook een daling in ziekteverzuim te verwachten. Op lange termijn zullen de maatschappelijke baten van het project daarom nog groter zijn dan hier gepresenteerd..

3.5 Rendement: verhouding kosten en baten

Door de directe kosten en baten van het project tegen elkaar af te zetten, krijgen we zicht op het rendement van het project. We kijken daarbij naar het maatschappelijk rendement, het rendement voor de gemeente Amsterdam en naar het minimale rendement dat het project andere gemeenten zal opleveren wanneer zij de interventie overnemen. Hierbij dient nogmaals opgemerkt te worden dat de hier gepresenteerde bedragen een onderschatting zijn van het werkelijk rendement, aangezien de baten voor de massa-meldingen niet zijn gekwantificeerd.

	<i>Maatschappij</i>	<i>Gemeente Amsterdam</i>	<i>Andere gemeenten</i>
Kosten	€2.478.057,-	€1.839.960,-	€2.478.057,-
Baten	€6.108.281,-	€4.082.878,-	€4.828.878,-
Verhouding kosten en baten	1:2,46	1:2,22	1:1,65
Rendement is exclusief de baten die voortvloeien uit massa-meldingen!			

Toelichting tabel

Onder *maatschappij* staat het totaal van *alle* kosten vermeld, die door *alle* partijen samen zijn gemaakt. Bij de baten is eveneens het totaal van *alle* directe baten opgenomen, dus zowel de directe baten die ten gunste van de gemeente vallen, als ook de baten die ten gunste komen van andere partijen (zoals woningcorporaties).

Onder *gemeente Amsterdam* treft u het totaal van de kosten die worden gedragen door de gemeente Amsterdam. Ten opzichte van de eerste kolom zijn hier de kosten die door samenwerkingspartners (bijv. de corporaties) worden gedragen op in mindering gebracht. Aan de batenkant staan hier ook alleen de directe baten vermeld die (in bovenstaand baten-overzicht) zijn toegerekend aan de gemeente. Deze kolom geeft dus de verhouding weer tussen de kosten die voor rekening van de gemeente Amsterdam komen en de directe baten die naar de gemeente terugvloeien.

Voor *andere gemeenten* is deze balans mogelijk anders. Zij kunnen, wanneer ze besluiten een (vergelijkbaar) project in te voeren, niet automatisch op cofinanciering rekenen. Voor deze gemeenten is dus uitgegaan van de situatie waarin zij *alle* kosten dragen. Aan de batenkant zijn ook hier alleen de directe baten vermeld die (in bovenstaand baten-overzicht) ten goede komen aan de gemeente. Dit geeft een conservatieve schatting weer van het te verwachten rendement voor andere gemeenten.

Rendement

De tabel laat zien dat Vroeg Eropaf zowel de (lokale) samenleving als geheel, als de gemeente als organisatie een positief rendement oplevert. Uit de tabel blijkt dat elke euro die er in dit project is geïnvesteerd, de maatschappij €2,46 heeft opgeleverd. Voor gemeenten die deze interventie overnemen, kan het rendement op elke euro in

elk geval €1,65 bedragen – en hierbij is het te verwachten rendement van de massameldingen nog niet meegenomen.

4 Bronnen en berekeningen

In onderstaande paragrafen zijn de berekeningen weergegeven die achter de in H3 gepresenteerde tabellen liggen. De hier gehanteerde percentages en tarieven zijn zo veel mogelijk gebaseerd op feitelijke (uitstroom)gegevens of op eerder onderzoek. De bronnen zijn daarbij tussen haakjes vermeld aan het eind van iedere zin (bron).

4.1 Doelgroepen

Berekeningen

Een eerste stap is het inschatten van de manier waarop de schuldenproblematiek zich ontwikkelt bij de huishoudens die hebben deelgenomen aan Vroeg Eropaf. Deze inschatting is gebaseerd op de cijfers over aantallen meldingen, gegevens over het gemiddelde bereik van deze meldingen door maatschappelijk dienstverleners en gegevens over ontwikkeling van de huurachterstand zoals verkregen via woningcorporaties.

Aantal bereikte huurders

Het benaderen van aangemelde huurders wordt gedaan door negen verschillende maatschappelijk dienstverleners (Madi) in Amsterdam. Het percentage bereikte meldingen verschilt tussen de verschillende maatschappelijk dienstverleners, en kan per Madi ook per periode verschillen. Will Schendel, directeur stichting Doras: "*het bereik schommelt doorgaans tussen de 68 en 75 procent.*" Over de hele stad genomen ligt het bereik van de Madi's volgens projectleider Jan Siebols rond de 70%. Uit cijfers van één van de woningbouwcorporaties blijkt dat de percentages geslaagde meldingen tussen de Madi's varieert van 67% tot 92%.

Voor deze analyse is uitgegaan van het meest conservatieve cijfer. Er is daarom gerekend met 66,67% bereikte meldingen.

Van de 2.953 gemelde huishoudens wordt tenminste 2/3 bereikt door de Madi's. Onderstaande tabel vat het vervolgtraject samen.

	<i>Gemeld</i>	<i>Resultaat</i>	<i>Achterstand ingelopen</i>	<i>Achterstand stabiel</i>	<i>Achterstand opgelopen</i>
Aantal niet- betalers	2.953	Bereikt (66,67%): 1.967	1.299	394	275
		Niet bereikt (33,33%): 984	591	187	207
Totaal	2.953	2.953	1.890	581	482
			64%	20%	16%

Dat ook bij een aanzienlijk aantal niet-bereikte huishoudens de financiële situatie stabiliseert of zelfs verbetert wordt in de interviews met maatschappelijk dienstverleners bevestigd. Immers: ook bij deze huishoudens heeft er wel een interventie plaatsgevonden. De maatschappelijk dienstverleners hebben immers geprobeerd het huishouden te bereiken en hebben in veel gevallen wel (enig) contact met de wanbetaler gehad. Voor een deel van deze groep geldt bovendien dat het huishouden wel bereikt is en er eventueel zelfs een vervolgtraject is gestart, maar niet binnen de strikte termijn van 28 dagen. Tezamen resulteert in de volgende uitkomst:

	Totaal	%
Escalatie	482	16%
Stabilisatie	581	20%
Oplossing	1.890	64%
Totaal	2.953	100%

0-scenario: zonder Vroeg Eropaf

Bepalen hoe deze situatie zich ontwikkeld zou hebben wanneer het project Vroeg Eropaf er niet was geweest is een theoretische exercitie – hiervoor zijn geen cijfers uit de praktijk beschikbaar. We kunnen ons echter wel baseren op de volgende gegevens uit eerder onderzoek:

- **Oplossing**

Van de huishoudens met een huurachterstand is 30% in beeld bij professionele hulpverlening, of meldt zich tijdig uit eigen beweging (Kerckhaert & de Ruig, 2012). Bij deze groep (n= 886) zou ook zonder Vroeg Eropaf een interventie zijn gestart.

Van de overige 70% huishoudens komt ca. 7-10% (n=207) uit eigen beweging tot een oplossing van de situatie (schatting in interview met Doras). In totaal komen ca. 1.093 huishoudens zonder het project tot een oplossing. Dit is 37% van de totale groep van 2.953 huishoudens.

- **Escalatie**

Historisch gezien eindigt tussen de 30% en 36% van het totaal aantal vonnissen in een ontruiming (Aedes, 2013). Het aantal ontruiming neemt toe naarmate de woningvoorraad in een stad groter is. Voor Amsterdam kunnen we dan ook uitgaan van het hoogste percentage. Tegelijkertijd wordt ca. 85% van de vonnissen aangezegd vanwege huurachterstanden (Aedes, 2013). Op basis hiervan nemen we aan dat het percentage escalaties zonder Vroeg Eropaf rond de 33% ligt (n=965).

- **Stabilisatie**

Als 37% tot een oplossing komt en 33% escaleert leidt tot een percentage van 30% (n=896) huishoudens waar de situatie zich naar verwachting stabiliseert.

Dat resulteert in de volgende uitkomst:

	<i>Met Vroeg Eropaf</i>		<i>Zonder Vroeg Eropaf</i>		<i>Vershil</i>	
	<i>%</i>	<i>Aantal</i>	<i>%</i>	<i>Aantal</i>	<i>%</i>	<i>Aantal</i>
Oplossing	64%	1.890	37%	1.093	+27%	807
Stabilisatie	20%	581	30%	896	-10%	-315
Escalatie	16%	482	33%	965	-17%	-483

We kunnen dus aannemen dat het aandeel huishoudens waarvan de situatie oplost door de inzet van Vroeg Eropaf is toegenomen. Het aandeel huishoudens waarbij de problematiek escaleert, neemt met de inzet van het project juist af. Dat betekent dat er baten kunnen worden toegerekend aan de extra groep huishoudens voor wie de problematiek met de inzet van Vroeg Eropaf is opgelost (27%) of gestabiliseerd (10%). Samen vormen zij de extra groep huishoudens waar de problematiek door de inzet van het project niet geëscaleerd is (17%).

Bronnen

Aantallen meldingen 2013: Jaaroverzicht Vroeg Eropaf, verkregen via Jan Siebols, DWI.

Aedes, jaaroverzicht 2013: <http://www.aedes.nl/content/feiten-en-cijfers/>

Kerckhaert, A.C. & en L.S. de Ruig (2013), *Huishoudens in de rode cijfers 2012, Omvang en achtergronden van schuldenproblematiek bij huishoudens*, Panteia, Zoetermeer.

4.2 Kosten

Organisatie van het project

De gemeente Amsterdam heeft voor het project een projectleider aangesteld die 3 dagen per week beschikbaar is voor de projectleiding van Vroeg Eropaf. Dit komt neer op een jaarlijkse inzet van 1248 uur. Het is belangrijk een ervaren projectleider in te zetten, er is daarom gerekend met een uurtarief van €125,- euro per uur (inclusief overhead).

Voor de maatschappelijk dienstverleners en de woningcorporaties is gerekend met een inzet van 2 uur overleg en aansturing per week tegen een uurtarief van €75,- (corporaties) en €70,52 (Madi's) (de genoemde bedragen zijn inclusief overhead). Vanuit de Amsterdamse Federatie van Woningcorporaties vindt er daarnaast nog een integrale coördinatie plaats à 2 uur per week.

Actor	Onderdeel	Toelichting	Aantal	Tarief	Totaal
Gemeente	Projectleiding	2 dagen per week	832	€125,-	€104.000,-
Madi's	Overleg	2 uur per week	104 x 9 Madi's	€70,52,-	€66.007,-
Corporaties	Overleg	2 uur per week	104 x 6 woco's	€75,-	€46.800,-
	Coördinatie AFWC		166	€125,-	€20.800,-
Totaal					€237.607,-

Registratiesysteem

De gemeente Amsterdam maakt gebruik van een programma voor de registratie van de meldingen, gebaseerd op RIS (firma Inforing, Etten-Leur). Dit systeem is na een eenmalige investering van €30.000,- geschikt gemaakt voor Vroeg Eropaf. Deze kosten zijn eenmalig. Het gebruik van het systeem brengt jaarlijks €6.000,- aan kosten met zich mee. Deze kosten zijn gebruikt in de verdere berekening.

Actor	Onderdeel	Toelichting	Aantal	Tarief	Totaal
Gemeente	Registratiesysteem	Eenmalig	1	€30.000,-	€30.000,-
Gemeente	Registratiesysteem	Jaarlijks	1	€6.000,-	€6.000,-
Totaal					€30.000,-

Vergoedingen corporaties

In 2013 zijn er door de 6 corporaties in Amsterdam gezamenlijk 2.953 meldingen gedaan in het registratiesysteem. Bij deze meldingen gaan de Madi's op huisbezoek, ze

stellen een diagnose die de achtergrond van de betalingsachterstanden verklaart en stellen een plan van aanpak op voor de verbetering van de situatie. Wanneer dit traject binnen 28 dagen is afgerond geldt de melding als 'bereikt'. Dan ontvangen de Madi's een vooraf vastgesteld bedrag van €625,- per bereikte melding. In dit bedrag is ook een reservering gemaakt voor nazorgactiviteiten (Heropaf).-

In Amsterdam worden de kosten van de bereikte meldingen gezamenlijk gedragen door de woningbouwcorporaties en de gemeente. Woningbouwcorporaties nemen per melding €200,- voor hun rekening. In dit bedrag is eveneens een reservering gemaakt voor nazorgactiviteiten (Heropaf). Dat resulteert in de volgende kosten:

<i>Actor</i>	<i>Onderdeel</i>	<i>Toelichting</i>	<i>Aantal</i>	<i>Tarief</i>	<i>Totaal</i>
Gemeente	Vergoeding corporatie meldingen	2.953 meldingen waarvan 66,67% bereikt	1.967	€425,-	€836.725,-
Corporaties	Cofinanciering corporatie meldingen	2.953 meldingen waarvan 66,67% bereikt	1.967	€200,-	€393.753,-
Totaal					€1.230.478,-

Vergoedingen massa-meldingen

Naast deze corporatie-meldingen zijn er in Amsterdam in het jaar 2013 ook 7.602 meldingen gedaan door overige crediteuren. Ook hier ondernemen de Madi's activiteiten, die bestaan uit het leggen van contact met de wanbetaler, het stellen van een diagnose en het opstellen van een plan van aanpak binnen 28 dagen. Voor "massa"-meldingen geldt echter dat Madi's vrij zijn in de wijze van contact leggen te bepalen: dat hoeft niet via een huisbezoek, maar kan ook telefonisch gevolgd door een gesprek op kantoor gebeuren. De vaste vergoeding voor een bereikte melding is daarom lager: €235,- per melding. Het bereik ligt ook lager: ca. 50% (op basis van interview met maatschappelijk dienstverlener Doras). Er is geen sprake van cofinanciering.

<i>Actor</i>	<i>Onderdeel</i>	<i>Toelichting</i>	<i>Aantal</i>	<i>Tarief</i>	<i>Totaal</i>
Gemeente	Vergoeding massa- meldingen	7.602 meldingen waarvan 50% bereikt	3.801	€235,-	€893.235,-
Totaal					€893.235,-

Inzet corporaties

Naast de inzet voor projectleiding, aansturing en overleg vanuit de woningbouwcorporaties vergt het melden van huurders met een betalingsachterstand ook in de uitvoering een continue inzet van woningbouwcorporaties. Uit gesprekken met de koepel van corporaties AFWC en één woningbouwcorporatie blijkt dat een gemiddelde inzet van 0,5 uur per melding realistisch is: de wanbetaler wordt geregistreerd in het RIS-systeem en in de 28 tussenliggende dagen wordt enkele malen de status gecontroleerd. Bij een deel van de meldingen vindt daarbij casusgerelateerd overleg plaats

tussen de incassomedewerker en de maatschappelijk dienstverlener, bijvoorbeeld over een betalingsregeling.

<i>Actor</i>	<i>Onderdeel</i>	<i>Toelichting</i>	<i>Aantal</i>	<i>Tarief</i>	<i>Totaal</i>
Corporaties	Inzet per melding	0,5 uur per melding	2.953	€75,-	€110.737,-
Totaal					€110.737,-

Inzet maatschappelijk dienstverleners

De maatschappelijk dienstverleners zetten zich in voor iedere ontvangen melding (n=2.953 voor de corporatiemeldingen). Bij deze meldingen voeren de Madi's de volgende activiteiten uit:

- Contact leggen via een huisbezoek
- Stellen van een diagnose die de achtergrond van de betalingsachterstanden verklaart
- Opstellen van een plan van aanpak voor de verbetering van de situatie.
- Warme overdracht naar in te schakelen hulpverlening.
- Nazorg na een half jaar.

De dienstverleners krijgen een vergoeding uitgekeerd (à €625,-) voor alle bereikte meldingen. De inkomstenkant van de gezamenlijke maatschappelijk dienstverleners ziet er daarom als volgt uit:

<i>Inkomen</i>					
<i>Actor</i>	<i>Onderdeel</i>	<i>Toelichting</i>	<i>Aantal</i>	<i>Tarief</i>	<i>Totaal</i>
Madi	Inkomen corporaties	2.953 x 66,67%	1.967	€625,-	€1.230.478,-
Madi	Inkomen massa	7.602 x 50%	3.801	€235	€893.235,-
Totaal					€2.123.713,-

Uit gesprekken met maatschappelijk dienstverleners blijkt dat er, afhankelijk van het aantal pogingen dat nodig is om een huishouden te bereiken, tussen de 5 en de 8 uur wordt geïnvesteerd in een melding. Voor massa-meldingen is dit aanzienlijk minder, hier varieert de tijdsinvestering tussen de 1 en de 3 uur per melding. Voor de berekeningen is uitgegaan van 6 uur per corporatie-melding en 1,5 uur per massa-melding.

<i>Kosten</i>					
<i>Actor</i>	<i>Onderdeel</i>	<i>Toelichting</i>	<i>Aantal</i>	<i>Tarief</i>	<i>Totaal</i>
Madi	Inzet op corporatiemeldingen	2.953 meldingen à 6 uur	6	€70,52	€1.249.473,-
Madi	Inzet op massameldingen	7.602 meldingen à 1,5 uur	1,5	€70,52	€804.140,-
Totaal					€2.053.613,-

Dit resulteert voor de Madi's gezamenlijk in een positief verschil van €70.100,-. Hoewel dit een fors bedrag lijkt, is dit verschil niet opgenomen in de kosten-baten analyse. Immers: wanneer enkele huishoudens minder bereikt worden, of wanneer de gemiddelde tijdsinvestering per melding iets hoger ligt verdampt dit positieve verschil al snel. In de kosten-batenanalyse is er daarom van uitgegaan dat de maatschappelijk dienstverleners break-even spelen.

Overzicht kosten

Onderstaande tabel bevat een totaaloverzicht van de kosten:

Actor	Toelichting	Aantal	Tarief	Som
Projectleiding en overleg				€237.607,-
Gemeente	Projectleiding	832	€125,-*	€104.000,-
Madi's	Overleg	936	€70,52,-	€66.007,-
Corporaties	Overleg	728	€75,-	€54.600,-
	Coördinatie	104	€125,-	€13.000,-
Registratiesysteem				€6.000,-
Gemeente	Registratiesysteem	1	€6.000,-	€6.000,-
Vergoeding corporatiemeldingen				€1.230.478,-
Gemeente	Vergoeding corporatie meldingen	1.967	€425,-	€836.725,-
Corporaties	Cofinanciering corporatie meldingen	1.967	€200,-	€393.753,-
Vergoeding massa-meldingen				€893.235,-
Gemeente	Vergoeding massa-meldingen	3.801	€235,-	€893.235,-
Uitvoering corporaties				€110.737,-
Corporaties	Inzet per melding	1.476	€75,-	€110.737,-
Totaal directe kosten voor gemeente				€1.839.960,-
Totaal kosten				€2.478.057,-

* Inclusief overhead

Bronnen

Post	Aantal/tarief	Bron
Corporatie-meldingen	2.953	Jaaroverzicht Vroeg Eropaf, verkregen via Jan Siebols
Massa-meldingen	7.602	Jaaroverzicht Vroeg Eropaf, verkregen via Jan Siebols, DWI.
Projectleiding	2 dagen per week	Interview met Jan Siebols
Overleg Madi en cor-	2 uur per week	Gebaseerd op interviews met

poraties, coördinatie vanuit AFWC		Ida Lodder, Ymere; Saskia van Rij, Doras; Will van Schendel, Doras; Jeroen Rous, AFWC.
Uurtarief Madi	€70,52	Via Will van Schendel, Doras
Registratiesysteem	€30.000,- (eenmalig) €6.000,- (jaarlijks gebruik)	Interview met Jan Siebols, DWI.
Vergoeding massamelding	€235,-	Gebaseerd op interviews met Saskia van Rij, Doras; Will van Schendel, Doras; Jan Siebols, DWI.
Vergoeding wocomelding, waarvan cofinanciering door corporaties	€625,- €200,-	Gebaseerd op interviews met Ida Lodder, Ymere; Saskia van Rij, Doras; Will van Schendel, Doras; Jeroen Rous, AFWC; Jan Siebols, DWI.
Inzet corporaties	0,5 uur per melding	Gebaseerd op interviews met Ida Lodder, Ymere; Jeroen Rous, AFWC.

Literatuur

Voor de cijfers over Alphen aan den Rijn:

Vlugt, M. van der & S. Zeelenberg (2012). *De benodigde sociale huurvoorraad in Alphen aan den Rijn*. RIGO, i.o.v. gemeente Alphen aan den Rijn.

CBS-Statline gegevens over Alphen aan den Rijn (inwoners, huishoudens, aantal bewoners corporatiewoning, aantal corporatiewoningen).

4.3 Baten

Deze stap maakt inzichtelijk wat de baten zijn van het project Vroeg Eropaf met zich meebrengt. Het is belangrijk hierbij nogmaals expliciet te benoemen dat aan de batenkant *alleen* de baten van de woningcorporatie-meldingen zijn gekwantificeerd.

Het totaal aantal baten betreft daarmee een (forse) onderschatting.

Directe baten

De hier gepresenteerde *directe baten* hebben vooral betrekking op het voorkomen van kosten die gemeenten en maatschappelijke organisaties zouden moeten maken bij voortdurende (en verergerende) schuldenproblematiek. Zo voorkomt preventieve inzet een beroep op (duurdere) curatieve schuldhulpverlening. Ook worden ontruiming voorkomen, inclusief alle daarbij behorende maatschappelijke kosten. Deze baten zijn waar mogelijk in bedragen uitgedrukt en toegerekend aan de groep huishoudens waarvoor deze kosten *dankzij het project* zijn voorkomen. Dat wil zeggen: de baten worden alleen toegerekend aan de groep huishoudens die nu zijn gestabiliseerd en/of waar een oplossing is bereikt, maar waar zonder het project sprake zou zijn van een escalatie. Dit is weergegeven in onderstaande tabel (zie ook paragraaf 3.1).

	<i>Met Vroeg Eropaf</i>		<i>Zonder Vroeg Eropaf</i>		<i>Vershil</i>	
	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal
Oplossing	64%	1.890	37%	1.093	+27%	807
Stabilisatie	20%	581	30%	896	-10%	-315
Escalatie	16%	482	33%	965	-17%	-483

Hieruit is af te leiden dat in het jaar 2013 in totaal **315** huishoudens dankzij het project tot een oplossing zijn gekomen, waarbij hun schuld anders gelijk gebleven zou zijn; en **483** huishoudens tot een oplossing zijn gekomen waarbij de situatie zonder Vroeg Eropaf geëscaleerd zou zijn.

De gehanteerde tarieven in onderstaand overzicht aan baten zijn grotendeels gebaseerd op eerder onderzoek; een overzicht is opgenomen in de bronnenlijst aan het einde van deze sectie.

Voorkomen kosten outreachende benadering

Vroeg Eropaf leidt tot een hogere instroom aan 'klanten' voor maatschappelijk dienstverleners. Zonder het project Vroeg Eropaf zouden de maatschappelijk dienstverleners samen een grotere inzet plegen op het outreachend benaderen van de doelgroep die ondersteuning nodig heeft. De bespaarde kosten hiervoor zijn conservatief geschat op de parttime jaarinzet van één medewerker voor alle Madi's.

<i>Actor</i>	<i>Toelichting</i>	<i>Groep</i>	<i>Aantal</i>	<i>Tarief</i>	<i>Totaal</i>
Madi	Jaarinzet medewerker 60% contract		1	€21.000,-	€21.000,-

Voorkomen extra schuldhulp

Preventieve inspanningen om escalatie van schulden te voorkomen levert een besparing op (duurdere) curatieve zorg op. Om een inschatting te maken van de voorkomen kosten zijn twee aannames gedaan:

1. De 315 huishoudens die anders stabiel zouden zijn en nu tot een oplossing komen dankzij Vroeg Eropaf maken nu minder gebruik van (curatieve) instrumenten. De besparing bestaat dus uit het percentage huishoudens dat zonder de interventie gebruik zou hebben gemaakt van een (curatief) instrument, maal de kosten van deze instrumenten. Deze groep wordt gezien als gemiddeld: op hen zijn gemiddelde instroomcijfers in schuldhulpverlening toegepast.
2. De 483 huishoudens waar anders de situatie zou escaleren, maar die nu tot een oplossing komen dankzij Vroeg Eropaf maken nu minder gebruik van (curatieve) instrumenten. De besparing bestaat dus uit het percentage huishoudens dat zonder de interventie gebruik zou hebben gemaakt van een (curatief) instrument, maal de kosten van deze instrumenten. Deze groep wordt gezien als bovengemiddeld. Aangenomen wordt dat van deze groep twee keer zo veel huishoudens als gemiddeld zouden instromen in curatieve schuldhulpverlening.

Hierbij is gebruik gemaakt van gegevens over de schuldhulpverleningsproducten die de Madi's inzetten voor bereikte huurders (Baan e.a., 2010) en algemene gegevens over het gemiddelde gebruik van schuldhulpverleningsproducten in de gemeente Amsterdam (Everhardus & Schoot Uierkamp, 2013 en Productenboek Schuldhulpverlening Amsterdam, 2008).

	<i>Doorstroom Vroeg Eropaf (Baan e.a., 2010)</i>	<i>Algemeen Am- sterdam (Productenboek A'dam 2013)</i>	<i>Voorkomen voor groep stabilisatie- oplossing</i>	<i>Voorkomen voor groep escalatie- oplossing</i>
Budgetspreekuur	39%	46%	7%	14%
Reparatie voorwaar- den	22%	40%	18%	36%
intake	26%	38%	12%	24%
Schuldregeling GKA	11%	18%	7%	14%
Toeleiding Wsnp	1%	10%	9%	18%

Dit leidt tot de volgende besparingen. De gehanteerde tarieven zijn gebaseerd op Aarts, Douma e.a. (2011).

<i>Actor</i>	<i>Toelichting</i>	<i>Groep</i>	<i>Aantal</i>	<i>Tarief</i>	<i>Bedrag</i>	<i>Totaal</i>
Besparing extra hulp groep 1						€90.919,-
Gemeente	Budgetspreekuur	314x7%	22,03	€261,-	€5.750,-	
	Reparatie voorwaarden	314x18%	56,65	€622,-	€35.237,-	
	intake	314x12%	37,78	€520,-	€19.639,-	
	Schuldregeling GKA	314x7%	22,03	€1.024,-	€22.560,-	
	Toeleiding Wsnp	314x9%	28,32	€273,-	€7.733,-	
Besparing extra hulp groep 2						€279.058,-
Gemeente	Budgetspreekuur	483x14%	67,62	€261,-	€17649,-	
	Reparatie voorwaarden	483x36%	173,88	€622,-	€108153,-	
	intake	483x24%	115,92	€520,-	€60278,-	
	Schuldregeling GKA	483x14%	67,62	€1.024,-	€69243,-	
	Toeleiding Wsnp	483x18%	86,94	€273,-	€23735,-	

Bespaarde uitkeringskosten WWB en WW

Een stabiele financiële situatie leidt tot een verminderd beroep op WWB en/of WW en/of een versnelde uitstroom uit de uitkering. Er is gerekend met:

1. 36% van alle huishoudens die gebruik maken van schuldhulpverlening heeft een WWB-uitkering. We gaan er vanuit dat voor de doelgroep van Vroeg Eropaf een vergelijkbaar percentage geldt. Schulden zijn een belemmering om uit de uitkering te kunnen stromen. Het stabiliseren en/of oplossen van de schuld zorgt gemiddeld voor een verkorting van de uitkering met 4 maanden (van Geuns e.a., 2011).
2. 33% van de doelgroep die gebruik maakt van schuldhulpverlening heeft werk. Bij 17% daarvan wordt dankzij de inzet van hulpverlening instroom in de WW voorkomen (er is hier gerekend met een uitkeringsduur van gemiddeld 8 maanden), bij nog eens 2% wordt dankzij de hulpverlening instroom in de WWB voorkomen (er is hier gerekend met een uitkeringsduur van gemiddeld 12 maanden). We gaan er vanuit dat voor de doelgroep van Vroeg Eropaf een vergelijkbaar percentage geldt.

Deze baten zijn toegerekend aan de totale groep huishoudens waarvan de situatie verbetert dankzij de inzet van Vroeg Eropaf (807 huishoudens). De kosten voor een jaar WWB inclusief uitvoeringskosten bedragen gemiddeld €17.800,- per uitkeringsgerechtigde. De kosten

voor een jaar WW inclusief uitvoeringskosten bedragen gemiddeld €20.600,- (van Geuns e.a., 2011).

Actor	Toelichting	Groep	Aantal	Tarief	Totaal
Gemeente	Verkorting WWB-WW met 4 maanden	807x36%	291	€5.933,33	€1.723.752,-
UWV	Voorkomen instroom WW; 8 maanden	807x33% x17%	45	€13733,33	€621.745,-
Gemeente	Voorkomen instroom WWB; 12 maanden	807x33% x2%	5	€17800,-	€94.806,-

Bespaarde kosten re-integratie

Wanneer huishoudens aanspraak maken op een uitkeringsvoorziening zetten gemeenten diverse instrumenten in waarmee re-integratie wordt bevorderd. Voor WWB'ers geldt hiervoor een gemiddeld tarief van €4.000,- per traject (van Geuns e.a., 2011). Voor WW-trajecten is dit bedrag nog iets hoger: €4.700,- per traject. De baten zijn toegerekend aan de groep die dankzij het project *geen* aanspraak maakt op een uitkering (zie bovenstaande tabel).

Actor	Toelichting	Groep	Aantal	Tarief	Totaal
UWV	Bespaarde kosten re-integratietrajecten	807x33% x17%	45	€4,700,-	€212.782,-
Gemeente	Bespaarde kosten re-integratietrajecten	807x33% x2%	5	€4.000,-	€21.305,-

Bespaarde kosten ontruiming

De gemiddelde kosten voor een ontruiming bedragen €5853,- (van Geuns e.a., 2011). Bij 13% van de groep huishoudens met een huurschuld is een ontruiming ophanden (Aedes, 2013). Het gaat in Amsterdam dan om een groep van 104 huishoudens waarvan wordt aangenomen dat de interventie van Vroeg Eropaf heeft geleid tot het *niet* ontruimen van het huishouden.

Het jaar vóórdat Vroeg Eropaf Amsterdam-breed werd ingevoerd (referentiejaar: 2008) was het aantal jaarlijkse ontruiming 1.128. In 2013 ging het om 800 ontruiming. Dit betreft een daling van 328 ontruiming. In deze berekening verklaart Vroeg Eropaf ca. 31% van de totale daling in ontruiming.

Voor de ontruimde groep huishoudens worden bovendien kosten gemaakt voor herhuisvesting à €2.000 (Baan e.a., 2010). Dit leidt tot de volgende bespaarde kosten:

Actor	Toelichting	Groep	Aantal	Tarief	Totaal
Corporaties	Besparing ontruiming	13%x807	104	€5.853,-	€607.190,-
Gemeente	Herhuisvesting	13%x 807	104	€2.000,-	€207.480,-

Voorkomen kosten Maatschappelijke Opvang Preventief

Maatschappelijke opvang-organisaties gaan preventief hulp bieden als er een ontruiming op handen is. In deze analyse zijn alleen de kosten meegewogen voor ambulante woonbegelei-

ding en beperkte ondersteuning. Dit komt neer op een bedrag van €7.683,- per huishouden per jaar (Cebeon, 2011). Het is aannemelijk dat dergelijke hulpverlening ingezet zou worden bij de groep huishoudens die zonder het project *Vroeg Eropaf* zou escaleren (n= 483) én er sprake is van een dreigende ontruiming (bij 6,5% van deze groep).

Actor	Toelichting	Groep	Aantal	Tarief	Totaal
Gemeente	Voorkomen Maatschappelijke opvang preventief	6,5%x483	31	€7.683,-	€241.208,-

Voorkomen kosten Maatschappelijke Opvang Curatief

Wanneer huishoudens ontruimd zijn ontvangen ze diverse curatieve maatschappelijke ondersteuning. Te denken valt aan: nachtopvang, nazorg voor stabilisatie, crisisopvang. De totale curatieve kosten komen neer op €15.730,- per huishouden (Cebeon, 2011).

Actor	Toelichting	Groep	Aantal	Tarief	Totaal
Gemeente	Voorkomen Maatschappelijke opvang curatief	13%x807	104	€15.730,-	€1.631.830,-

Voorkomen huurderwing

Bij een ontruiming derft een woningcorporatie gemiddeld 6 maanden huur (Hassink e.a., 2012). De gemiddelde huur voor een corporatiewoning in Amsterdam bedraagt €439,- (AFWC, 2013). Gecombineerd levert dit een bedrag op van €2.634,- aan huurderwing per ontruimd huishouden. Dit leidt tot de volgende besparing:

Actor	Toelichting	Groep	Aantal	Tarief	Totaal
Corporatie	Voorkomen huurderwing	13%x807	104	€2.634,-	€273.251,-

Voorkomen afsluiting nutsbedrijven

Tot slot gaat een ontruiming doorgaans ook samen met een afsluiting van de nutsvoorzieningen. De kosten hiervoor zijn te schatten op €790,- (van Geuns e.a., 2011).

Actor	Toelichting	Groep	Aantal	Tarief	Totaal
Nutsbedrijven	Voorkomen afsluiting	13%x807	104	€790,-	€81.955,-

Rendement langere termijn

Ook op de langere termijn kent het project *Vroeg Eropaf* (maatschappelijke) baten. Het gaat dan om:

Lagere criminaliteit

Een penibele financiële situatie leidt bij ca. 29% van de huishoudens tot een toename van (licht) criminele activiteiten. Op de langere termijn zorgt het stabiliseren van de schuldsituaties ook tot een vermindering van de criminaliteit. In een conservatieve schatting leidt schuldstabilisatie tot een totaal aan bespaarde kosten van €2.467,- (Cuelenaere, B. e.a., 2009). In werkelijkheid zal de besparing op dit vlak waarschijnlijk hoger uitvallen.

<i>Actor</i>	<i>Toelichting</i>	<i>Groep</i>	<i>Aantal</i>	<i>Tarief</i>	<i>Totaal</i>
Maatschappij/ Justitie	Bespaarde kosten door lagere criminaliteit	807x29%	234	€2.467,-	€577.399,-

Voorkomen ziekmelding

Van de huishoudens die gebruik maken van schuldhulpverlening heeft ca. 33% een betaalde baan (van Geuns e.a., 2011). Het is aannemelijk dat een stressvolle financiële situatie leidt tot ca. twee dagen ziekmelding bij deze huishoudens. Het modaal bruto jaarinkomen is €33.000/jaar; een jaar kent ca. 260 werkdagen. De bruto kosten voor één dag ziekmelding bedragen daarmee €127,-/dag.

<i>Actor</i>	<i>Toelichting</i>	<i>Groep</i>	<i>Aantal</i>	<i>Tarief</i>	<i>Totaal</i>
Bedrijfsleven	Voorkomen kosten ziekmelding	807x33%	266	€254,-	€66.643,-

Maatschappelijke baten

Het project levert daarnaast nog verschillende niet of moeilijk te kwantificeren baten op, zoals:

- Een betere eigen regie en eigen beheersing van de eigen financiële situatie; dit versterkt de eigenwaarde.
- Een verbetering van de kansen op werk door een stabiele financiële situatie impliceert een langdurig verbeterd carrièreperspectief;
- Een stabilisering van de situatie en een vroegtijdige oplossing van schuldensituaties draagt bij aan het voorkomen van een generatie-effect onder schuldenaren;
- Een vermindering van stress bij werknemers met schulden leidt tot een verhoging van de arbeidsproductiviteit;
- Een stabilisering van de financiële situatie leidt tot meer psychische/ praktische belastbaarheid van de huishoudens, waardoor ook de maatschappelijke en sociale participatie (mantelzorg, vrijwilligerswerk) kan toenemen.

Hoewel deze baten voor de huishoudens en voor de maatschappij van groot effect zijn, zijn ze moeilijk in geld te waarderen.

Overzicht baten

Onderstaande tabel bevat een totaaloverzicht van de baten:

<i>Actor</i>	<i>Toelichting</i>	<i>Aantal</i>	<i>Tarief</i>	<i>Totaal</i>
Directe baten				
Madi	Jaarinzet medewerker 60% contract	1	€21.000,-	€21.000,-
Gemeente	Besparing extra (curatieve) schuldhulpverlening (groep stabiel→oplossing)	7-18% van 315	€261,- tot €1.024,-	€90.919,-
Gemeente	Besparing extra (curatieve) schuldhulpverlening groep (escalatie→oplossing)	14-36% van 483	€261,- tot €1.024,-	€279.058,-
Gemeente	Verkorting WWB-WW met 4 maanden	291	€5.933,33	€1.723.752,-
UWV	Voorkomen instroom WW; 8 maanden	45	€13733,33	€621.745,-
Gemeente	Voorkomen instroom WWB; 12 maanden	5	€17800,-	€94.806,-
UWV	Bespaarde kosten re-integratietrajecten	45	€4,700,-	€212.782,-
Gemeente	Bespaarde kosten re-integratietrajecten	5	€4.000,-	€21.305,-
Corporaties	Besparing ontruiming	104	€5.853,-	€607.190,-
Gemeente	Herhuisvesting	104	€2.000,-	€207.480,-
Gemeente	Voorkomen Maatschappelijke opvang preventief	31	€7.683,-	€241.208,-
Gemeente	Voorkomen Maatschappelijke opvang curatief	104	€15.730,-	€1.631.830,-
Corporatie	Voorkomen huurderiving	104	€2.634,-	€273.251,-
Nutsbedrijven	Voorkomen afsluiting	104	€790,-	€81.955,-
Totaal directe baten ten goede van de gemeente				€4.082.878,-
Totaal directe baten				€6.108.281,-
Indirecte baten				
Maatschappij/Justitie	Bespaarde kosten door lagere criminaliteit	234	€2.467,-	€577.399,-
Bedrijfsleven	Voorkomen kosten ziekmelding	266	€254,-	€66.643,-
Totaal indirecte baten				€645.042,-
Totaal alle baten				€6.753.323,-

Bronnen

<i>Post</i>	<i>Tarief</i>	<i>Bron</i>
Budgetspreekuur	€261,-	Aarts, Douma e.a. (2011), bronnenbijlage
Reparatie voorwaar-	€622,-	Aarts, Douma e.a. (2011),

den		bronnenbijlage
Intake	€520,-	Aarts, Douma e.a. (2011), bronnenbijlage
Schuldregeling GKA	€1.024,-	Aarts, Douma e.a. (2011), bronnenbijlage
Toeleiding WSNP	€273,-	Aarts, Douma e.a. (2011), bronnenbijlage
WWB-uitkering incl. uitvoeringskosten	€17.800,- <i>Of: €14.000 excl. uitvoering</i>	Geuns, R. van & N. Jungmann (2011), p. 46 en Aarts, Dou- ma e.a. (2011), bronnenbijla- ge
WW-uitkering incl. uitvoeringskosten	€20.600,-	Geuns, R. van & N. Jungmann (2011), p. 47
WWB-Re- integratietraject	€4.000,-: Kosten WWB- trajecten variëren tussen €1.500-€8.000.	Geuns, R. van & N. Jungmann (2011), p.48; Aarts, Douma e.a. (2011), bronnenbijlage
Huisuitzetting	€5.830,-	Geuns, R. van & N. Jungmann (2011), p. 50
Maatschappelijke op- vang preventief	€7.683,-	Ministerie van VWS/Cebeon (2011), p. 56
Maatschappelijke op- vang curatief	€15.730,-	Ministerie van VWS/Cebeon (2011), p. 57
Huurderving per maand	€439,-	Kengetallen 2013 Amsterd- amse Woningcorporaties; Has- sink e.a. (2012).
Afsluiting nutsbedrij- ven	€790,-	Geuns, R. van & N. Jungmann (2011), p. 55
Crisisopvang dakloos- heid	€15.730,-	Ministerie van VWS/Cebeon (2011), p.57
Inzet maatschappelijk werk	€509,-	Geuns, R. van & N. Jungmann (2011), p.55
Inzet GGZ en versla- vingszorg	€1.124,-	Geuns, R. van & N. Jungmann (2011), p.56
Criminaliteit	€2.467,-	Cuelenaere, B. e.a. (2009), p.48

Aarts, L., K. Douma e.a. (2011). *Op weg naar effectieve schuldhulp: kosten en baten van schuldhulpverlening*. Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Den Haag.

Baan, A., P. Sprenger & M. Willemen (2010). *Evaluatieonderzoek 'Vroeg Eropaf!' Amsterdam*. Berenschot i.o.v. DWI Amsterdam.

Cebeon (2011), *Kosten en baten van maatschappelijke opvang. Bouwstenen voor effectieve inzet van publieke middelen*. Ministerie van VWS, Den Haag.

Cuelenaere, B. e.a. (2009), *Maatschappelijke Kosten-Batenanalyse Voortijdig Schoolverlaten*. Ministerie van OC&W, Den Haag.

Everhardus, J., T. Schoot Uierkamp e.a. (2013). *Uitvoeringsmonitor Schuldhelpverlening Amsterdam 2012*. KWIZ i.o.v. DWI Amsterdam.

Geuns, R. van et al (2011), *Schuldhelpverlening loont! Een onderzoek naar de kosten en baten van schuldhelpverlening*. Regioplan, Amsterdam.

Hassink, prof. dr. W., dr. M. Dröes, dr. W. Manshanden & drs. J. Steegmans, (2012). *De starter op de Amsterdamse woningmarkt*, ministerie van BZK.

Jaarrekening 2011 gemeente Amsterdam, betreffende armoedebeleid en schuldhelpverlening. (Zie:

http://www.amsterdam.nl/publish/pages/456812/wei_sub_3_p_67.pdf)

Kruis, G., Jungmann, N. & M. Blommesteijn (2011). *Maatschappelijk rendement van vrijwilligersprojecten in de schuldhelpverlening*. Regioplan, Amsterdam.

Kengetallen 2013 Amsterdamse Woningcorporaties; Amsterdamse Federatie van Woningcorporaties.

Productenboek schuldhelpverlening Amsterdam, 2008

